రాధామాధవ సంవాదము

కర్త:

వెలిదిండ్ల వేంకటపతి.

యస్. అప్పలస్వామి అండ్ సన్సు
పబ్లిషర్సు అండ్ బుక్‌సెల్లర్సు.
రాజమండ్రి.

1949

25156

గౌతమీ ముద్రణాలయము

ఇన్నిసుపేట - రాజమండ్రి.

21-2-49 - 1000.

గీ. నదియొ చతురంగబలములై యతిశయిల్ల, మిల్లమై యున్న వ్రేపల్లె నల్లుకొన్న
ఫలితవనములు కోటలై పరిఘవిల్లు, నందుఁ జెలువొందు నందుఁ డానంద మొంది. 7

క. ఒకపశువుఁ బ్రోచువానికి, సకలఫలంబులును గల్గు సంతతమును గో
టికిమించుపశుగణంబులఁ, బ్రకటంబుగఁ బ్రోచు నతనిఫల మే మందున్. 8

గీ. అతనిపుణ్యంబునన్ లేక యతనిపుణ్య, పత్నియగు యశోదాదేవిభాగ్యమునకా
కృష్ణుఁ డుదయించె వారి కింకేమి తెలుప, జలజనయనునిభక్తవాత్సల్యమహిమ. 9

చ. చిగురులపాదము ల్కళలఁజెక్కుడుప్రేళ్ళు నొయారిపిక్కలున్
జిగితొడ లందపుంబిఱుఁదుఁ జెన్నగుబొజ్జ వెడందఱొమ్ము బా
గగుకరము ల్మనుంగళము సద్దవుఁజెక్కులు నవ్వుమోము తే
టగుకనుదోయి ముద్దుగురియన్ బెరిఁగెన్ హరి యందు బాలుఁడై.

సీ. పట్టాభియోగసౌభాగ్యము ద్దిలకించి, నందుండు సంతతానంద మొందఁ
దొట్రుపల్కులు ముద్దుదొలఁకునవ్వులు గాంచి, మురిసి యశోద సమ్మోద మంద
నవమోహనాంగసౌందర్యంబు భావించి, పసిగాఁపుగుబ్బెతల్ పైఁబడంగఁ
బూఁటపూఁటకు వృద్ధిబొందురూపముఁ జూచి, జనులెల్ల నాశ్చర్యమునఁ జెలంగఁ

గీ. దలిరువలె గోముగై మొగ్గవలెను సోగ, లై యలరువలె మృదువునై కాయవలెను
బెక్కునై పండువలె నెఱచొక్క మగుచుఁ, దేనెవలెఁ దేటయై శౌరి తేజరిల్లె 11

ఉ. అప్పుడు లేఁతప్రాయమున నాడుచు నందునిముద్దుఁ జెల్లెలౌ
కప్పురగంధి రాధ యనుకన్నియ యొక్కయనామధేయుఁ డి
న్నప్పుడె పెండ్లియాడి మగఁడం చని చూడదు వాని వాఁడు నా
యొప్పులకుప్పఁ గన్గొనఁగ నోడును బ్రీడను గొల్లవెఱ్ఱిచేన్. 12

క. వెన్నెలను జలువ పుట్టిన, చెన్నునఁ బువ్వులను దావి చెలఁగినరీతిన్
గన్నియసకలాంగంబులఁ, దిన్నఁగ నొకవింత వొడమె దినదినమునకున్. 13

క. వనిత తనుఁదానె చూచుక, తనలోఁ దా నునుస్సరను విశాఖై తనకున్
దనసొగసునకుఁ దనముచ్చట, కనువైనప్రియుండు లేని యారాటమునన్.

క. తొల్లి తప మేమిచేసెనొ, కొల్లగఁ బసిపాలుఁడైన గోపాలునితో
మల్లాడుచు నెల్లప్పుడు, చెల్లాటల నుండు రాధ జిలిబిలితమిచేన్. 15

క. బాలుఁ డగుశౌరి నెత్తుక, హేలాగతి ముద్దులాడు నేవాళ్ళిద్దు వృథా
కాలక్షేపంబునకును, జాలక రాధాలతాంగి చాలవిరాళిన్.

ఉ. భావిఫలాభిలాషమున బాలుని క్షేమము గుర్తు పెట్టుఁ బె
య్యావులపాలతో జలకమార్చును దాఁ దొడనుంచి యేమిచూ
చేవనినవ్వుచున్ బయటఁ జేఁ దడిదియ్యుచు సిరామరక్షతోఁ
గావుగఁ జక్కఁబొట్టు నొసలన్ ఘటియించి కదించు నుయ్యెలన్. 17

ఉ. నావెలలేనిమానికము నాతొలినోముల పెట్టుపంట నా
దేవుఁడ నామనోరథముఁ దీర్ప జనించినచక్కనయ్య నా
జీవనజీవనంబ యదుశేఖర యించుక నిద్ర పోఁగదే
యో పెదమాయకాఁడ! యని యుయ్యెల నూఁచును రాధ మాధవున్.

గీ. ఏమఱించి కృష్ణుఁ డిండ్లలోఁ జొరఁబడి యున్న పాలు పెరుఁగు వెన్న నెయ్యి
కొల్లలాడుచుండ గోపిక లొకనాఁడు, దొమ్మిగూడి రాధతోడ ననిరి. 19

క. ఉట్లపయి నున్నవెన్నల, చట్టిలను గొంచుఁబోయి సంగాతులతో
నాట్లాడఁదొడఁగె మాత్రితు, కెట్లా కడవెళ్ళునమ్మ యిట్లాగయినన్. 20

క. ముద్దిమ్మని బలిమిని మా, ముద్దియచే నున్నవెన్నముద్దలు గొనె నీ
ముద్దులబాలుఁడు నీ కిది, ముద్దయినన్ గొమ్మమాకు ముద్దటవమ్మా. 21

క. బంతులటంచును జెలిచను, బంతులు బిగఁబట్టి లేదు బంతి యటంచున్
గంతులువైచెను మముఁ గని, కాంతా యిటు లగునె యింతకలవారలకున్. 22

క. మందకుఁ జని తాఁగను మా, మందగమన నాఁగి నీదుమగఁ డెవఁ డనుచున్
గందువమాటల నడిగె, న్నందమె మనజాతి కిట్టి యాగడము చెలీ. 23

క. నీవైన బుద్ధి తెలుపుము, నీవలనన్ గాకయుండె నీమె యశోదా
దేవికిఁ దెలిపెద మనఁగా, నావేళకుఁ బులిమిపుచ్చి యారాధ వడిన్. 24

క. ముద్దిచ్చును గోపాలుఁడు, వద్దను నగయాడుచున్నవార్తలు విన్నన్
గద్దించును లేదన్నను, బద్దించును జాడకున్నఁ బరితాపించున్. 25

ఉ. ఓయి మనోహరాంగ పనియున్నది పోవుదుగాని యిట్లు రా
వోయి మహానుభావ యని యూరక పిల్చును బిల్వ నేమి రా
ధా యని యాతఁడున్ బలుకఁ దా విని నవ్వుచు వేగ నిందు రా
వోయి భుజింపఁగావలదటోయి యటంచు వచించు బాలితోన్. 26

ఉ. పడుచులతోడ నాడ పనిబాలుఁడవా వలదన్న దూన వా
గడములు కొన్ని నేర్చితివి కల్లరి వైతివి కొల్లకాఁడ వై

దుడుకులు సేయసాఁగితివి దొంగిలఁజొచ్చితి వేమి తెల్పినన్
వడిగఁ బరాకుచేసికొని వాకిటి కేఁగెదు పిల్వఁబిల్వఁగన్. 27

ఉ. బుద్ధులు దెల్పఁబోవుగతిఁ బూనుక కన్నులు పుల్మకొంచు నే
ప్రొద్దున లేచి యిండ్లఁబడి పోయెద వమ్మక చెల్ల పిన్నవుం
బెద్దవుఁగావు బువ్వ దినిపించెదఁ జక్కనిసామి రార నా
ముద్దులకృష్ణ రార యని మ్రొక్కుచుఁ జీరును రాధ మాధవున్. 28

ఉ. అల్లఁడ దొండపండు వలెనా యని వాతెర యాన నిచ్చు నీ
కొల్లవె పుట్టచెండు లివిగో యని చన్గవఁ బట్ట నిచ్చు రా
గిల్లి మయూరపింఛ ముడిగేవని పెన్నెరు లంట నిచ్చుఁ బో
కల్లరి యంచుఁ గృష్ణుఁడు నగన్నగి రాధ యదేమిరా యనున్. 29

సీ. తీరుగాఁ గస్తూరితిలకంబు దిద్దుచో, గమకించి చెమ్మోముఁ గదియఁజేర్చు
హాయిగా గంధంబు మెయినిండఁ బూయుచో, బరికించియిక్కువల్ గరగనంటు
మెలపుగా సిగను బూవులదండ చుట్టుచో, బులకించి కుచను వీఁపునఘటించు
హారువుగాఁ గై సేసి యద్దంబుఁ జూపుచో, దిలకించి తనమోముఁ దెలియఁజూపుఁ
గీ. జెలఁగి మాటాడబోవుచోఁ జెక్కు గీటు, బిలిచి విడెం బొసంగుచోఁ బెదవిఁగొఱలం
గదిమి పైఁబడఁ దిగుచుచోఁ గౌఁగిలించు, దమిమనంబున నాఁటిరాధావధూటి. 30

క. కడిమాడ సేయుభోజన, మిడుఁ బిడికిట నిముడుచలువ లిచ్చును బెడఁగా
తొడవులు దొడుగును బడిబడి, గడెగడె కొకవింతసొగసు గావించు హరిన్. 31

సీ. ఎవతెతో సయ్యాట మింటిలోన నటించు, భయపడ నదలించు బైటనుండి
చంటిపైకొక సడల్చి జారుపైఁట పటించి, యేరి బాగని వేఁడు నెదుటనిల్చి
వాకిట మగవారు రాకుండ నిలుమంచు, జలువకోక ధరించుఁ దలుపుమూల
దాఁగనేరవు పల్కుదారి గాదని దూరు, వలదని మురిపాన వద్దఁ జేరు
నాఁడునాఁటికి గోపాలుఁ డీడుమీఱె, తొలుత నూనూఁగుమీసాలతోఁ జెలంగఁ
బదరి మునువలెఁ బైబక్కఁబడఁగ నలికి, బెళఁకు వగఁగుల్కు మనునికి బెదరి రాధ.

క. ఆరాధమనోజవ్యధ, నీరీతుల నిరుగుపొరుగు లెఱుఁగకయుండన్
గారాబు సేయఁ గృష్ణుఁడు, చేరక తా నది పరాకు చేయుచునుండెన్. 33

సీ. తొలుదొల్తఁ బన్నిగాపుఁగులుక గుబ్బెత యొంటి, పాలైనమోము తప్పకయె చూచుఁ
జూపువెంబడిఁ దన్నుఁ జూచి సిగ్గున నిల్వ, దలయూఁచి కోరకల్ దెలియ నవ్వు
నవ్వువెంబడిఁ బిన్ననాటిముచ్చట లెంచి, నను నరయోదయజూప పనుచుఁ బలుకుఁ
బలుకువెంబడి గేలఁ బైఁటకొం గెకలించి, నునుజన్నులాన యొమ్మనకుఁ జేర్చు

25156
2-3-73

గీ. జేర్చి మునిపంట జిగిమోవిఁ జీరనొక్క, నొక్కి సొక్కించి మరుకేళి ప్రక్కఁజేయుఁ
జేసి కనుమాటి యింటికిఁ జేరనగుగు, నాఁగి తనుగానిరీతి తనంతనుండు 34

క. ఆచిన్నెలు నవనవఁగా, జూచాయఁగ విని చలించి ప్రుక్కినరాధన్
జూచి యదేమే రాధా, నాచాయన్ సిగ్గువడెదు నాహరి కనియెన్. 35

సీ. చెంత నీవునులేక చింతతోఁ బవళించి, నిదురబోవుచునుండ నిన్నరేయి
కలలోన నొక్కచక్కనిరాచకొమరుండు, దోఁచె నెవ్వఁ డటంచుఁ దోఁచదాయె
నొకకొంతసేపు తప్పక చూడఁజూడంగ, నీపోలికైయున్న నీవటంచు
రార కృష్ణా యని బారతోఁ జేసాఁప, నేమె రాధా యని యెదురుకొనుచు
గీ. నెనసి యేమేమొ వింతగా నింపొనర్చి, నంత మేల్కాంచి నినుఁగాంచి యదితలంచి
మరిపెమున నిన్నుఁజూడక మోమువంచు, కొంటి నాసిగ్గు నేమనుకొందు నోయి.

మ. అనినన్ బక్కున నవ్వి చిక్కితివి రాధా సాధువే యంచు నం
టిని నీసాధుసమీఁదిప్రేమ వినఁగంటిన్ దుంటవిల్తుంట వెం
టనె యంట న్ననవింటితూఁపు లెద నంటన్ దుంట లింకేల నీ
ధ్వని వాచారసభావభావథవగాథల్ నీవగ ద్దెల్పెడిన్. 37

క. విరిదాఁపఁ దావి దాఁగునె, పరిపరి పలుకేలనిజము పలికితి వో సా
ధర వినమె "సత్యవాణీ సరస్వతి" యటన్నమాట చదువులలోనన్. 38

క. అనిపల్కు కోరపలుకుల కును మెచ్చుచునిన్ని వాళ్ళకును నీవైనన్
మనసెఱిఁగి చిక్కఁబట్టితి, తనుఁ బో యని కృష్ణుతోడఁ దానిట్లనియెన్. 39

సీ. కండచక్కెరపానకంబు గావలెనందు, వదిగోరవేమిరా యంబుజాక్ష
రంగుబంగరుబొంగరాలు గావలెనందు, వవి గోరవేమిరా మదనజనక
యినుకతిన్నెలమీఁద నెక్కఁ గావలెనందు, వది గోరవేమిరా మదనరూప
తోడిబాలురతోడ నాడఁ గావలెనందు, వది గోరవేమిరా యమరవంద్య
గీ. తియ్యనైయున్న యలమోవి తేనె వలతో?
జంటగొనియున్న యలచన్నులంట వలతో?
త్రొక్కఁ దసినపిఱుఁదుల నెక్క వలతో?
జోడువాయక స్త్రీలతో నాడ వలతో?

ఆ. నీకువాడమెల్ల నిన్నరాతిర గంటి, నమ్మ వెల్ల న్నినునమ్మరాదు
నవ్వుగాదు రేయి నాప్రక్కలోనుండి, కలువరించలేద చెలులవెల్ల.

ఉ. అందుల కాసయేని మగవాండ్రపయిం బడి దూరు వొందఁగా
నెందుకు కంటి కింపు నయింతుల నల్గురిఁ బెండ్లిసేయనో

గీ. ఒంటి నెదురైన రాధ యోరోరి కృష్ణ, చాలు తాళు మటంచనఁ బాలు శౌరి
పదుగు రున్నప్పుడే కమాట పైఘటించి, తాళు తాళు మటంచును దనకుఁదాను.

చ. విడు విడు నీకొసంగ నని వేటొక బాలున కొక్క తియ్యమా
మిడిఫల మీయఁబోవ బలిమిం గొని తా మునపంట నొక్కి గ్రు
క్కుఁదురస మాని సిక్కృతు లొగిం జెలఁగం దలయూఁచి చూచెఁ గో
రడెమున రాధికామధుర రాగసుధాధరవీటి సారెకున్. 61

క. ఆముద్దు చూచి రాధిక, యేమంటివి నదేమి చూచితి వన నగి నే
నేను నినుఁ జూచినట్టులు, నీమనసునఁ దోఁచెఁ దలంపు నీవని వేఁడన్. 62

చ. తెలిపెద రమ్మటంచు సుదతీమణి దుప్పటికొంగుఁ బట్టి లో
పలిపడకింటికిన్ దిగువఁ బద్మదళాక్షుఁడు మోడిమానిసిం
బలెఁ జని తెల్పుమంచనిన మంచిది పానుపుఁ జూడుమన్న ని
శ్చలుఁడయి కొంతసేపునకు జవ్వనిఁ దప్పక చూచి యిట్లనున్. 63

ఉ. మొన్ననె తెల్పలేదఁటవె మొన్నటి నిన్నటి పిన్నవాఁడ నాఁ
కొన్నను నీవు భోజనము కోరి యిడన్ వలె నెత్తిపెంచినా
వెన్నఁడు లేనిమాట లిటులేటికి నాడెదు మాటిమాటికిన్
గన్నులఁ జూడు మల్లుఁడను గానఁటవే యన రాధ యిట్లనున్. 64

సీ. పసిబాలుఁ డందునా పరికింప నూరిలో, నీవు జూడని యట్టి నెలవు లేదు
పగఁ గానవందునా మగఁడు నీవే యని, నీరాకఁ గోరని నెలఁత లేదు
విననేర వందునా విద్యలయొగగల్లు, నీ వెఱుంగనిపాటి నీతిలేదు
దయఁజూడ వందునా ప్రియముతో నయముతో, నీవు లాలింపని నెలఁత లేదు

గీ. అన్నిటను జాణవే యౌదు వైన నాదు, కూర్మి నెఱుఁగనిదొక్కటే కొదవ నీకు
నీకు నీయంతఁ దోఁచని నెనరు కలిమి, వచనరచనలఁ దెల్ప నెవ్వరితరంబు. 65

ఉ. పెంచినదాన నంచుఁ దలఁపించెదు సారెకు సారె నీదు ప్రా
పెంచినదాన నౌదు నిది యెన్న రహస్యము మావిపిల్కలన్
వంచనలేక పాదినిడి వారక పోషణచేసి పెంపు గా
వించుట తత్ఫలం బనుభవింపనొ యన్యులపాలు సేయనో. 66

మ. వినరా జావుల కేమి కాముకుల మున్ విన్నాము కన్నాము లే
నినుఁబోలంగలవానిఁ గాన మవులే నీ నేర్పు లోకంబులె

ల్లను గల్పించినధాత భారతికి యేలా లోలుఁడై వాని కై
కొనఁడాయె న్నిటువంటిసామెతలు నీకు న్వాకుఁ గానున్న వే.

ఉ. లేదని యుందినన్ ఫలము లేదని దైవము దూర నేల? నీ
కే దయరాపలేన్ వెనుక నీవె తలంచుక చేరఁదీవలెన్
కాదని పైకొనన్ వరుస గాదని నిన్నెద నమ్మియుంటి నీ
వే దయలేక నన్నుఁ గడ కింతసుఁ దప్పుటఁ జెంతఁ దెలింగితిన్.

శా. ఓహో యుత్తను నంటెసేని నతఁ డాయుష్మంతుఁ డౌనంట నా
యూహాలోకము శోమితాయె నన వేదోక్తంబు గాదందువే
నాహా మంచిది భూమిసామికిని నాలై యుండి యత్తోట సం
దేహంబా యిది వేదమందె వినవా నీమాట నీకే తగున్.

ఉ. ఎన్నఁడు పెద్దవాఁ డవును పెన్నఁడు జాణతనంబు నేర్తు వీ
వెన్నఁడు నామనంబు ఫలియింపగఁ జేయుదు వంచు గోరి నే
నున్నది వల్లిజనుల యుల్లముఁ జల్లగఁ జేసి మెచ్చుకొం
చున్నవవింటివానిపని చూడుము పెట్టుటకా మనోహరా.

ఉ. భూషణభాషితాంగ పరిపుల్లసరోరుహనేత్ర నీకు సం
తోషము వచ్చినప్పుడె నను న్దయజూతువు గాక యూరకే
దోషమటంచు నవ్వితలఁ ద్రోయుదు కొనిక మాన నీవపు
ర్వేషవిలాసమెఘుము ధరించెద యుత్కచపర్వతంబులన్.

క. విను కాకుండిన వేడుక, తనువున నినుఁ జెట్టఁబట్టఁదలఁ చెద నపుడున్
వినవేమిం పాపదయసలం, తనువులకర్మంబా జీవధర్మము దెప్పుమా.

వ. అనిన నబ్బాలికామణికి గోపాలమూడామణి యిట్లనియె.

ఉ. బ్రహ్మకు యెన్నిపల్కెదవు కానివిపోనివి గుంపుసేసి వే
దమ్ములు నీతులుం దగవు ధర్మము శాస్త్రములున్ స్మృతుల్ పురా
ణమ్ములు నీకుఁ జక్కనయినన్ వినువారికిఁ జక్కనౌనె ని
జమ్ముగ బూరివారలకుఁ జాటవలెంగద కాఁదు ముందుగన్

ఉ. మంచితనాన వద్దనినమాటలు నీ కెగబోఁత లయ్యె నా
నంచు ధవత్రివయంబునకు నై వినిన గోలగా దిదేల నీ
కించుకవల్ల నేమి యొకయించుక వాని దలంచుకొమ్మ మ
న్నించుము నన్ను ముచ్చటయు చేసెదనుఁ జాలదె రాధ కామణీ.

ఉ. వెంటనె పాప మేల యవివేకము గట్టెదు నావి గాదు వ
న్నంటకు మన్న అంతులిడి యల్లువిమంచితనంబు లేదు పొ
మ్మంటివి యుత్తమేయుపని కాఱడి లేదనుచేఁ నిజంబు నీ
వంటియభిజ్ఞురాలి కిటువంటివి దుంచి వోకో తలంపఁగన్. 76

గీ. అవనిఁ గాంతలు స్వేచ్ఛావిహార లగుట, తెలిసియే కాదె బ్రహ్మ విధించినాడు
మగువకొక్కఁడె మగవాఁడు మగఁడుగాఁగ, రాధయిది ధర్మశాస్త్రవిరోధముగద.

వ. అనిన గోపాలగ్రామణికి రాధికావధూమణి యిట్లనియె.

క. మహిదేహ సుఖ మెఱుంగక, తపాతపపడి పరసుఖంబుఁ దాఁ గన కిహముస్
నహి పరము న్నహి యైతే, పహాజను యామగనిఁ గొల్వఁ జలమో ఫలమో. 78

మ. గతి వీడఁజూచు బిన్ననాఁడు తమవేడ్కన్ బెద్దలొప్పింతు రె
వ్వతె కెవ్వాఁడు మగండొ కానరు మనోవాక్కాయకర్మంబులం
బతి యెవ్వాఁడని తోఁచె వాఁడె పతిగా భావించు నాలే పతి
వ్రత నాసమ్మత మీమతంబు చెడుత్రోవన్ బోవ నే నెట్టిసే. 79

క. ఒక్కటి గల దైన మనో, వాక్కాయములందుఁ బెద్దవారలత్రోవన్
ద్రొక్కక మక్కువ నొక్కఁడె, దిక్కని దక్కినదియే పతివ్రత తలఁపన్. 80

క. మగఁడు మగండని మగువలు, తగవులు నడపినను గాక తమ రొల్లనిచో
నగుఁ గాదని దండించునె, తగవున ధర్మాసనమునఁ దగి మగఁ డోహో. 81

క. నిను నేఁ గాదన నేమో, యన పెటతును గాని మిగిలినందుల కేదే
ననువారు వీరు నేఁగా, దనఁగాఁ బనియేమి యొకరి కై బ్రతికెదనే. 82

చ. బుడుతవు నీ వసద్దతనముల్ బచరించెదు బుజ్జగించి నే
నడిగినఁ బాపమంచనెర వంతిక నీకుఁ బనేమి నీకుఁగా
బడిబడి బాలనాఁడు మతి పాలను నగ్గిడునాఁడు నుగ్గునుగ్
నడపుచు నేనె పెంతునట నాకు స్వతంత్రత లేకపోయెనే. 83

చ. పలుకుల కేమి యేచగను బల్కఁగఁజాలవు నిన్ను మించి యు
క్తులుం పచరింప నాతరమె తొల్లిటివారలయాడికోలుమా
టలెకద పల్కఁబోయిన నొడంబడికేల్ పనిగావు నాపయిన్
చలమొ ఫలంబొ యేల కరసానలబట్టెదు మాటకింబులన్. 84

ఉ. పాపము పుణ్య మేర్పరుపఁ బొల్పడినాఁడవె నీవు నీకు నీ
పాపము లేల నీకొలుకుఁ బైబడి దీనత నొందజేసె నా

పాపము నిన్నుఁ గూడఁగలభామల కబ్బెను బుణ్య మిందుపైఁ
బాపము పుణ్యముం గలదె భావమునన్ బరికించి చూడఁగన్. 85

మ. ఏ నామాటలు పూర్వపక్షములుగాఁ జేసాడి తోసాడి యా
నా నీమాటలె నిల్పుకొంటివి నటే సిద్ధాంతంబుగాఁ జేసి నీ
తో నింకేటికి వితండవాదముల్ పంతంబు చెల్లెఁ గదా సుగ్రహా
స్థానం బతిని నీవి దెల్పుపలుకే శాస్త్రంబు తర్కింపఁగన్. 86

క. శృంగారవతివి యంటివి, యంగన నడుఁ బ్రేమచేత నానందముతో
సంగీకరించినం దగు, భంగంబున కోర్వఁగలదె భావజ్ఞనిధీ. 87

చ. లలితుఁడ నేను నంచు మొదలన్ జదివించిన దెల్ల నేఁటికిన్
గలిగెను గార్యమై బడినకామినిఁ గాదని వాద వాదలన్
గలుగఁగ సాంద్ర కార్యఁ బడఁగాఁ జదు వున్నదె మాట లేల నన్
సోలపునఁ గూడరా మనసు తీరఁగఁ జల్లనిమాటలాడరా. 88

క. అల్లఁత పైనందులకున్, జెల్లగ నుపకారమొకటి సేయుము నామే
నెల్లఁ గడుఁ గ్రాఁగుచున్నది, చల్లనినీమేన నొత్తి చల్లార్పు మిఁకన్. 89

గీ. నన్నుఁ దాఁకినపుడే నాకు మేను కాఁకలు, నిన్ను సోఁకు ననుచు నెన్నవలదు
నిన్ను సోఁకఁబోదు నిను మున్ను గూడిన, మందపగులతనువులందుఁ గాక.

చ. ఇపుడు మదీయవాక్యముల కేమనవో యని డెందమూరకే
తెపతెపఁ గొట్టుకొట్టెడిఁ బదింబదిగా నిదె చూడు మంచు న
చ్చపలమృగాక్షి లేచి యలసారసలోచను కేలుఁ దమ్మినం
దపుటురమందు మోపుకొని తల్పు బరాలన మూసి కృష్ణునిన్. 91

ఉ. కొబ్బున కయ్యెకున్ దిగిచి గుత్తపుటబ్బురపుబ్బునెబ్బుఱం
గుబ్బ లురంబునం దలమి గ్రుమ్ముచు మెచ్చుచు మోవితేనియల్
జొబ్బిలఁ జాలఁ గాఁగొనుచు సొక్కుచు ముద్దులఁ గొల్లలాడి త
బ్బిబ్బయి కొంతసేపు చెలి ప్రేమ నదేమనుచున్ వచింపకన్. 92

గీ. అత్త మల్లాడునప్పు డయ్యంబుజాక్షుఁ, డూరకుండుట సరిపోలకుంట గాదు
పరవశతచేత నేమియుఁ బదులు పేయ, మనసులోఁ దోచకుండిన యునికి గాని. 93

సీ. మొదలఁ బుక్కిటివిడె మొసఁగి యెంగిలి గాదె, యంచిది మ్మనుచు నిప్పించుకొనును
తాను గుబ్బ లురంబు నాని దోసము ద్రొబ్బు, మంచని కేలంటఁ బట్టించుకొనును
పలుమోవితిప్పారు బదులైనఁ బరివార, మంత కెమ్మోవి నొక్కించుకొనును
పరవశయై ప్రొక్కుమంచిలి నేఁ బెద్ద, నంచని మరల ముక్కించుకొనును

గీ. ఒకట్రి చెలిగోర శౌరి దా నొకటిగోర, గోమరు బ్రాయంపుధనమ్ము లేఁ గొల్లలాడి
రిద్దఱును దోడుదొంగలై యింక మరుని, కేళిలంచంబు సిగ్గునో యీఁగరాదు.

సీ. కనుబొమల్ ముడివెట్టుకొని నీవు నేనంచు, వరుసవెంబడుల పైవాదులాడి
యాయతంబై నిల్చి యటు కేల నొడ్డుక, విరులబంతులతోడ వ్రేటులాడి
యాయముల్ దాఁకి హా యనినొచ్చి కోపాన, మురళించిగోళ్ళచే నఱకులాడి
కెరలి చేపట్టైనఁ గ్రిందు మీఁదయి పోర, విగువుతో సందిక పెనఁగి కూడి
బడలి సొక్కుచు సోలుచుఁ బాన్పుమీఁద, బడుచు లేచుచు మరలఁ బైఁబడుచునుండి
రిద్దఱును గొంతసేపు పెన్నుద్దులగుచు, జిగురువిలుకానిబిరుదు మాప్పిలసంగ. 95

వ. ఇట్లు పెనంగుచు ననంగసంగరారంభమున నిద్దఱుం జొరక యగరుధూపధూపంబుల గుబులుకొను కమ్మకస్తూరితావులం బొనుగువడి కొంతవడిఁ జిత్రరూపంబులపై వడి గదలకుండి రంత నగ్గోపికాకాంతునిం గవయుతమకంబున నక్కాంబుకంధి యిట్టట్టు గొట్టుకాఁడుచు నతఁడు గదిసినఁ గదియనీక యవాంతరలజ్జాభరంబున దాఁపురంబులం బెట్టుచు నటిటు గుట్టునం జిట్టాడి బట్టినం దట్టిపెచి యెయ్యన్యోన్యవం బయ్యెదకొంగుఁ దిగిచి యుబికివచనుమిట్టల కట్టకేలకుఁ గేలుసాచినం బట్టిక చిట్టాడుచు పట్టువిడుపుల చిట్టకంబులను వేగిరింపక యేమఱించి లాలించి కౌఁగిలించినం గృష్ణుండు గదిమియదుముచు, నుదుటునిబ్బెంపుటుబ్బు గబ్బిగుబ్బ లురమ్మునం గ్రుమ్మి సొమ్మసిల హా యని కనుదమ్ములం దేలవైచుచు, మోహంపువగలమోము మోమునంజొనుపవచ్చినం దప్పించి యొప్పక యవ్వల నివ్వలఁ ద్రిప్పియిచ్చిన యొడలం గొబ్బునం జబ్బనఁ జాఱఁగా వాతెరఁ గ్రోలిన నఱగన్ను వైచుచు తొండువడి మునింగి విడువిడుమని విదళించి బదులు తెమ్మని పెదవి మొదలానం బోదివియాని నాలుకచేఁ బైపైఁ దెఱుకుచు, చూడకుమని డాకేలఁ గ్రొగన్నులు మూసి నలకేలఁ జనుముక్కులు పులిమి బలిమిం దక్కితివని నురుక్కనం జొక్కు తేర్పడ నొక్కుచు, మక్కువను గోటఁ సోకులం బొక్కిలి నిమిరి యావ్వలఁ దడవఁగడంగినఁ దడంబడుచు, మెడబలిమిత్రితనంబున మోహారంబుగ దేహంబు లూహించి గొను తెఱంగునకుం గఁలగి కవ్వోగిచి నగుచు, నఖంబులఁ జెక్కిలి వ్రాటుచు, తెమ్మతెమ్మని కమ్మవిల్తుని కేళికిం బయికొల్పిన మెలఁకువలం గవకవలు చెవులం దవులం బోనిపి తనివిదీఱక విడివడక యొడలెల్లం గలయం గరఁగించితి వేడ నేర్చితి? వన్నె తెమాదిఁ పరాకునం బడలితి? వలసితి, విద్దిరా సుఖానందం, విదిరా వింతచందం, బని పయ్యెదకొంగునఁ జెమట తడనెడం దుడుచుచు, బొమలు ముడుచుచు, నన్నుం జూడకుమని చివుక్కునం బయికొని. యంతకంతకుఁ గందుకంబాడు పైవడిం దూఁగాడుచు, మఱియునుం బాతరలాడుకీతులం గులుక్కుచు, నల్లనల్లన లకుముకి

తెఱంగునం గరంగుచు, నప్పటప్పటి కా ముద్దు లద్దంబు నీడలం జూచుచు, నిట్లు సేసిన విధి యెట్లు మఱతురా యని భావవిరహంబునోపఁ గొంతవడి నిశ్చలంబుగ నుండి తలయూఁచుచు, రాలుపువ్వులం గ్రమ్ము చెమటయు జాఱుక్రొమ్ముడియు నెఱుంగక యందందు వింతపిలుపులం బిలుచుచుఁ గంతుసాయుజ్యంబందు చందంబున దనువు లేకీభావంబుగా నంటుకొన ప్రాలుచుఁ బ్రేమాతిశయంబునం జొక్కుచుఁ, గరంగుచు, నమ్మాధవుండు రాధికాపుంభావసంభోగశృంగారక్రీడానందసాగరంబున మునుంగుచుం, దేలుచుండె నంత.

చ. తెలతెలవాఱెఁ జొచ్చె నలుదిక్కులు విచ్చె శుకీపికావళుల్
కలకలఁ గూయఁజొచ్చె మఱి కంతుఁడు విల్ రతిచేతి కిచ్చెఁ దే
టులరొద హెచ్చె జక్కవకుటుంబము విచ్చె సమీరుఁ డంత ప్రాం
తులకు ముదంబుఁ దెచ్చె మది నొచ్చె విటీవిట చోరకోటికిన్. 97

సీ. మినుకుఁజుక్కల గోటి చెనకు లేదవి కృష్ణ!, యదిగదా నీ వెఱుంగుదువు రాధ!
సొంపుకన్నుల నిద్రసొంపు లేదవి కృష్ణ!, యదిగదా నీ వెఱుంగుదువు రాధ!
కెంపువాతెరఁ బచ్చికెంపు లేదవి కృష్ణ!, యదిగదా నీ వెఱుంగుదువు రాధ!
నునుమేనఁ జెలువు గాజాగొక్కు లేదవి కృష్ణ!, యదిగదా నీ వెఱుంగుదువు రాధ!
గీ. నిన్న మొన్నటివాఁడవు కాదు చూడ, నేఁడ నేర్చితి వీమాట లీవు కృష్ణ!
నాకు నాశ్చర్యమైనది నీకుఁ దెల్ప గూడ దదిగదా నీ వెఱుంగుదువు రాధ!

క. అని యొండొరు లిటులాడుచు, దినదినముల్ గలసి యొరులు దెలియకయుండన్
గనుమూటి తిరుగుచుందురు, కనఁబడినన్ వారి కొంకుఁగాదింతు రోగిన్. 99

సీ. తనమోవి పంటినొక్కుని జాఱుదిక్కున నొక్క, గినుకతో విదళించుకొని మసంగుఁ
జెనగినఁ బోనీక బిగికౌగిటఁ గదింప, విడువిడు మనుచు నల్లడలఁ జూచుఁ
జూపుచెంబడి నొకించుక నీవఁ జనంట, దుదుకు మానవటంచు వెడలఁబోవుఁ
బోవుచో నొడిసి పో పోకుమంచు దమింప, నొడిపిమ్మట జంటనుండ వెఱచు
గీ. వెఱచి వెఱవక తెగువచే వెడలమఱచు, మఱచి మఱవని తలపుచే మగుడఁదలచుఁ
దలఁచి తలఁపనితలపుచే దగులుపడుచు, పడుచుదనమునఁ దిరుగుఁ బైఁబడుచు రాధ

ఉ. కూరిమిఁ గొన్నినాళ్లిటులం గోపసుతుండు చెలంగుచుండి యే
మీర తలంపునం బడెనొ మెల్లన రాధను నిద్రవుచ్చి వా
ర్వారలు కల్లనుం దలిపి రాతిరి వేకువజాము వేళ న
క్రూరుని వెంబడిన్ మధురకుం జని యేదుల నుండె నయ్యెడన్. 101

వ. అనిన నవ్వాలివృత్తాంతంబుఁ జెప్ప ననుటయు.

శా. వీక్షామాత్రఫలప్రదప్రళయకావేరీ మహాపట్టణా
ధ్యక్షా! శంకరపద్మనాభరఘునాథామాత్య గోపాలకా
దిక్షేమంకరసోదరాగ్రజపదాత్మీయాఢ్య! వాఙ్మంజరీ
సాక్షాన్నందకుమారపాదయుగ పూజాలబ్ధ భాగ్యోదయా!

క. గంధేభగామినీకుచ, గంధాంకితవక్ష! భాగ్యకలితకటాక్షా!
బంధురహయసింధురజయ, బంధురనయకీర్తి! వంశ పావనమూర్తీ!

తరల. మధురభాషణ! మంజుభూషణ! మాన్యసజ్జనపోషణా!
కథితపర్తన! కీర్తినర్తన! కాంక్షితాచ్యుతికీర్తనా!
ప్రథితలక్షణ! బంధురక్షణ! భాగ్యదాయకవీక్షణా!
మథితఘోరవిపక్షసార! విమానితస్థిరభారవీ!

గద్య. ఇది శ్రీమద్వేణుగోపాల వరప్రసాదలబ్ధ శృంగార కవిత్వవైభవ
వెలిదిండ్ల తిరువేంగళార్యతనూభవ విద్వజ్జనవిధేయ వేంకట
పతినామధేయ ప్రణీతంబైన రాధామాధవ
సంవాదం బను మహాప్రబంధంబునందుఁ
బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు

రాధామాధవసంవాదము

ద్వితీయాశ్వాసము

౧. శ్రీమత్ప్రమథసన్నుతధామా! రామాభిరామ! తాండవకృష్ణ
స్వామిపదాంబుజదాసా! శ్రీమగదలరామదాస! చిత్రవిలాసా!

గీ. అవధరింపుము జనకధరాధిపతికి, మదిని సంతోష మొదవ సన్మునితిలకుఁ
డైనశుకయోగి రోమాంచితాంగుఁ డగుచు, నవలికథయెల్ల నిట్లని యానతిచ్చె.

చ. అమరఁగఁ గార్యబద్ధములయందుఁ బరాకయి రాధికామనో
రమణుఁడు కొన్నినాళ్ళు మధురాపురిలో విహరించి యంత భ
ద్రముగ సముద్రమధ్యమున ద్వారకయన్ పురమున్ ఘటించి రా
జ్యమునకు నాథుఁడై సకలసంపద లందుచు నొప్పె నప్పురిన్.

క. కులమెల్లను రక్షించెను, దలిదండ్రుల చెఱలు వాపి తాఁ బోషించెన్
భళి! యిఁకఁ దగదె "సుపుత్రః, కులదీపకః" యనుమాట గోవిందునకున్.

ఉ. ఏవగవారు చేరిన సహించి తనంతటివారి, జేయుచున్
దైవము దాత తల్లియును దండ్రియుఁ దానయి ప్రోవఁగా జగ
త్పావనమూర్తి యా తనకుఁ బావనమాతను గన్నదేవకీ
దేవినిఁ దన్నుఁగన్న వసుదేవుని నాపదఁబాపి ప్రోచుటల్.

మ. పదిరెండేండ్లగు ప్రాయమందు నిటు గోపాలుండు భూపాలురన్
మొదలన్ మీఱఁగనీక లోఁగొనుచు రుక్మిణ్యాదులన్ గన్యలన్
బదియార్వేల వివాహమై సగుణరూపప్రఖ్యమై కన్నవి
న్నదిగా దీమహిమం బటంచు ఘను లెన్నంగాఁ దెలంగెన్ మహిన్.

క. ఈవగ సమస్తభాగ్యము, దైవవశమై నిండియుండఁగా సైఁపక యా
గోవిందుఁడుఁ రాధకయిన్, భావంబిడి కందుఁ గుందు బహువిధ చింతన్.

క. డాయుఁడు వనితామణులన్, మాయం దొకగడియమాత్రమును గను తెప్పల్
చేయఁడు చక్కఁగ భోజన, మీయఁడు తనమనమునమర్మ మెవ్వారలకున్.

సీ. పెనఁగుచో రుక్మిణి మునువలెనీదు మే, నత్త, లేదని పల్కు వలసినవ్వ
కథ దెల్పుమన సత్య గాథ రాదని పల్కు, నదిగాక వినవని యనురుసురను
మరుమాట దెల్ప జాంబవతినా నీకల్ల, వింటలేదని నీరు కంటనించు
రతివేళఁ గాళింది నుతియించుచును నాథ, రాయనఁ బ్రాణాలు హా యటంచు

గీ. బలిమిఁ బరఁతులు పైఁబ్రక్కఁ బడెడు వేళ, నోడుమమాటల వ్యంగ్యముల్ దడబడుటలు
చదురులును సంధి నేర్పులు వెదకిచూడ, రాధ తలఁపైన మదిగుందు మాధవుండు. 9

చ. పయికొని పువ్వుఁబోండ్ల బహుభంగులఁ బ్రార్థనచేసి వేఁడినం
గయికోనఁడాయె శౌరి తనుఁ గానక రాధిక యెంతయుబ్బసం
బయిపొరలాడునో యనుచు నాత్మను జింతిలు నట్టివారికిన్
దయయొకచోట నుండిన హితాహిత యెంతవివేక ముండినన్. 10

చ. ఒకరికిఁ దెల్పరాదనుచు నూరక చింతిలుఁ గొంతసేపు కా
దొకరికిఁ దెల్ప మంచిదని యుద్ధవుతోఁ దెలుపంగఁబోవు నే
నొకరికిఁ దెల్ప రాధ యిటు లొక్కరి కేటికిఁ దెల్పెనంచుఁ దాఁ
దకపికలాడునంచు మదిఁ దాలిమి వీడును వేఁడు దైవమున్. 11

వ. ఇవ్విధంబున బహువ్యథలం బొందుచు నుండునం బ్రొద్దునొక దేవకీనందనుండు తన ప్రాణసఖుండగు నుద్ధవుని కై దండఁగొని మంద మంద చరన్మలయపవమానకంపితాభంగ భంగనటత్కల్లోలినీ తరణీత కలహంసకారండవ ప్రముఖపత్త్రికులగోత్రి కులపత్త్ర వాతోద్ధూతాంబుజాతజాత పరాగరాగకషాయిత కషాయకాసార రంగత్తరంగ కణోద్ధూత జలకణ పరంపరాపరితోషిత మందార మాకంద చందన పిచుమంద కుందసింధువార తాలహింతాల తమాల మాలతీ తక్కోల సాల రసాల చంబు జంబీర ఖర్జూర కరవీర సహకార పున్నాగ నాగవల్లీ మల్లికా పుంజరంజిత నికుంజ పుంజమంజులవివిధ కుసుమ భాసురవాసనాభిరామం బగు నొక్క కేళి కారామంబుఁ జేరి యందు నింద్రనీలసాంద్ర కుట్టిమప్రాంత ప్రవాళ స్తంభసంభూత కాంతి విభ్రాజితజాత రూపమయ కుడ్యనిబద్ధ పద్మరాగచ్ఛవిచ్ఛన్న మరకతశిలామయ ముక్తావితానవిలాస వాసచతుష్కారాంగణ కాంత శశికాంతమయవేదికాతలంబునఁ గూర్చుండి కొండొకవడి యూరకుండి నలుదిక్కులుం గనుంగొని యుద్ధవుం డాయరమ్మని యీమర్మం బెన్నఁడేనియు నీవు వినియుందువే యని గోవిందుండు మందహాస భాసురముఖారవిందుండై యిట్లనియె.

ఉ. ఇద్దఱకెల్ల రాజనయి యెక్కడ లేని ప్రసిద్ధిఁ గాంచి నా
బుద్ధికి నీడు లేదనగఁ బొల్పువహించి తలంప నేమిటన్

బుద్ధుఁడఁ గారయుంటిఁ గద ప్రౌఢత కెల్లను వల్లిగాఁగ నో
యుద్ధవ పిన్ననాటఁ దగు లోకృటి గల్గె జగద్విరుద్ధమై 13

పడుచుదనంబున గొల్లల, పడుచులతో నాడుఁ బాడుఁ బూనికఁ బ్రక్కన్
బడుచు న్నందుని చెల్లెలిఁ, బడుచున్ గ్రక్కొంటి మోహపడుచున్ పేర్కన్. 14

పిన్ననాటనుండి ప్రేమ నెందలఁపోఁడ, గాంచలేదు ? కాంచి పిదలేదు ?
దాని మఱతునన్న ధైర్యంబు గాదవ, రాధ గాంచ ధృతినిఁగోధ గాని. 15

తల్లికిఁ దండ్రికిన్ కన్నులకుఁ దమ్ములకున్ దెలుపంగ గాని నా
యుల్లముగుట్టు గోప్య మిపు డుద్ధవ నీవు వచింపు రాధకే
వల్లవ నంచు రాధమతి యట్టియటంచుఁ బ్రసిద్ధి యుండగాఁ
జెల్లుగ మాకునిద్దరకుఁ జేరక యెగతింగల్గుఁ జెప్పుమా. 16

గడుకముతోడ నొక్కపని గన్నఁ జేసినదో రహస్యమై
యమరదు మున్నె కొంత గొఱయ్యుండ నైన స్వతంత్రమౌనె; వే
దమును మతంబు శాస్త్రమును దైవము లేదని లోకమెంచు; లో
కమున వివేకి లేఁడొకఁడు కాముకధర్మము లూహసేయఁగన్. 17

అరుణసరోజమునుంబడియు నా చెలి యేమిటికింటి వెని నె
మ్మియు నారుణంబు లేను పట్టిదయన్ వలపింపనేదు శృం
గారరసప్రభావములు గన్నియ నా మృపదేశమాయఁగా
నేరిచినాఁడ దాని విడనేర్తు నె నేర్చిన గ్రద మోహ్బనే. 18

చక్కఁదనమెల్ల రాసిగాఁ జక్కఁద్రోసి, కమ్మకస్తూరి మేదంచి కాఁగఁబోసి
చేసినాఁడేమొ పరమేష్ఠి చేతఁ దాని, దాని మెచ్చఁడె చెలిని సద్యానిధైన. 19

భూమి రాతుల మోములఁ బోల్పఁ బనువు, దామరల నెంతు రే పట్టి తామరలను
చెలి సుపాదంబులకు సాటి సేయఁగూడ, దను రాజకరస్పర్శ మందలేమి. 20

కమలగర్భంబులఁ ద్వంద్వంబు గాఁగఁ దాని, పాలిండ్ల కాహా లూమరపోవు పనిఁ జ
బోలఁ గజకుంభములతో సరిపోల్ప నగుని, జనులమనుఁగువ దాఁగడి నోవల నొందు. 21

ఆకృతిక రంధ యనిక దాఁ గోకనూఢి, యుట్టిగంభలమైన నయ్యుండు వదన
తోడలనగఁ జాలు ననిన చోఁ గడమునేమి, యతివ సెంచంగఁదర మెు బ్రహ్మదులకున్న 22

ఉన్నవె సాటువ తెన్నఁగఁ, గన్నియమీఁదఁ దండ మింకఁ గావందంబుల్
మన్ననను మిన్ననను గలిగిన, యన్నాళ్లకు మఱవవచ్చునా చెప్పఁగాఁడా. 23

థగఁ గవులు పక్షపాతము, గ రచింతు రదేమొ కాని గతులకు సరిలా
కరులును ; గిరులును సరులా, గురుకుచములు ; కాంగలేరు గుణసామ్యంబుల్. 24

క. వచియించను రచియించను, బచరించ గణించఁ బంచబాణునితరమా
కచమేచకచకచకరుచి, కుచలికుచము కిచిలికుచకుచకోతగుటన్.

ఆ. క్రోల బుద్ధిగొల్పు కొమ్మరా తెరతోడఁ, బండియున్న దొండపండు సరియె?
చేరఁడేసికన్నులారసి యినుమంత, తమ్మిరేకులనఁగ ధర్మమగునె.

క. కోమలిమోమున కాహిమ, ధాముఁడు సరిగాఁడటన్నఁ దామర సమమా
తామర సమమానప్పుడు, తామరసము గాక తనయధాస్థితి నున్నన్.

క. ఏయెడ నఖశిఖవర్ణన, సేయంగా నొకరివశమె; శేషుఁడు రాధన్
బాయక వేడి నెపంబై, వేయేట్లకిఁ దెలియలేక ప్రేలుచునుండున్.

క. ఆనగు మోమా కనుఁగవ, యానదు మామోవితీరు నా చనుఁగవని
క్కానదగు లొక్కతోడత, శ్యామనిటును ముఱవువచ్చునా చెలికాఁడా.

సీ. అల్లుఁడా రమ్మని యలరించు నొకవేళ, పరాయిగాఁ గైసేయు నొక్కవేళ
దుడుకుచేసినను బుద్ధులు దెల్పు నొకవేళ, మక్కువ ముద్దిచ్చు నొక్కవేళ
కన్నెలతో నాదగద్దించు నొకవేళ, నొంటిగాఁ జదివించు నొక్కవేళ
తచ్చనమాటలఁ దర్కించు నొకవేళ, నూరక నవ్వించు నొక్కవేళ

గీ. పలుచు నొకవేళ నొకవేళ వద్దఁ జేరుఁ, బలుకు నొకవేళ నొకవేళఁ బల్కకుండుఁ
బెనఁగు నొకవేళ నొకవేళఁ బ్రేమఁ గలియు, వలుగు నొకవేళ నొకవేళ నాదరించు

క. ఆనాతిమనసుమర్మము, లే నెఱుఁగుదు నాదుమర్మ మెఱుఁగును రాధా
మానవతి లోకు లెవ్వరుఁ, గానరు మామనసుమర్మకర్మము లరయన్.

చ. తననునగోటితాఁకులకుఁ దాళిన నెవ్వతెపైఁ బరాకు నీ
కని యొకకిన్కఁ దెచ్చుకొని యవ్వలిమోమయి మోడిసేయుఁ గా
దనివిదళించినన్ సఖుప దాయనె నేఁడని చిన్నవోపు రాం
తనివచియింతుఁ గంచుపద వా చెలినెమ్మన మెంచ నద్ధవా.

చ. సిక నునుగోళ్ల దువ్వుచును జెక్కిలి నొక్కుచు నేమియే నొకా
నొకకథ బూతుగాఁ దెలుప నూఁకొనకేను బరాకుగాఁ, బకా
పక నగి యేలరా విఁపు పొపఁడ! యింతినె యింతవింతయే
రక మనుముచ్చటల్ మఱపురా నిఁక రాధిక నెట్లు వాయుదున్.

శా. రారా కృష్ణుఁడ, రాఁగదోయి వరదా, రావయ్య గోపాలకా,
యేరా చుంబన మీఁగదోయిఁ యధరం బీవయ్య నీయాగడం
బేరా, కోప మదేలనోయిఁ యలిగే వేమయ్య, మాటాడరా,
"రారా ర"మ్మని పిల్చు, నెట్లుమఱతున్ రాధావధూటీమణిన్.

ఉ. చక్కని రూపునన్ గోరి జగ్గున నిచ్చిన యట్టి నిచ్చి తా
నక్కము నాఁగ నన్నుం గగారింపుచుఁ జూచినయట్టి యూచి తాఁ
బుక్కున నక్కున్ లేనగి పైకొనఁగా గమకించినట్టి నల్
దిక్కులఁ గానవచ్చెడి మగం దగులయ్యెడిఁ దల్లి పోయెనన్. 35

క. ఆ కామిని యటు నేనటు "కాక కాక పిక పిక" యటన్న విధం
బై కవఁ బాయఁగ వలసెఁ బ, రాకా సామంకఁ జూడరా చెలికాఁడా. 36

గీ. ఇఁక నకల్పనిగిరి నేఁ దపింప, నొకఁడు కరుణింపనున్నాఁడె యీ ర్వలోన
మనము చేసిన ప్రేమ్గిదనుకఁ బోవ వలయు నీవును మైనమె నిలువు మనిన. 37

క. ఇది మంచి దనుచు నుద్ధవుఁ, డెదఁ బొదలుచు మాట నుడ్వనియట్లే యంతన్
బావరి నట రుక్మిణీమణి, యనుమటం బడుములయు లంగు లోగిపఁబడఁగన్. 38

క. మనమాటలు వినరుగదా, యని కొంకుచుఁ గృష్ణుఁ డుద్ధవా చూచితివే
యినుఁడ స్తమింపు పైకరి, మనలం గని డాఁగఁ బోవు మహిమ చెలంగన్. 39

క. దిగఁ డిచి లోకబాంధవ, తగవే నీకేఁగ మనకుఁ దా గది మేలా
పగలారెను నుచుఁ బద్మిని, మొగిడిన కేలనఁగఁ బద్మములు ముకుళించెన్. 40

చ. పొడుమట యాదిగా దనుగపుంజములం దగటార్చి యార్చి తా
వడిఁ బరమాగ దానవుని పైఁబడి పాతపనుండు గ్రుంకె వెం
బడి జగమెల్లనున్ బొడువఁ బైకొను చీఁకటి సోఁకె మూఁకచే
నదరుచు పాత్రశాటి కొడియగ్గి యనం బొదనూపెఁ దారకల్. 41

క. మడిగొన్న కట్టిక చీఁకటి, కడమాపక దీపకళిక లిండ్లఁ జెలంగెన్
వడిఁ దెంట్ల నంటనీయక, పొదనూపిన కనక ముకుళములనగ మిగులన్. 42

వ. అని యివ్విధంబున నవ్వనజనాభుండు గొన్ని ప్రొద్దుపోకమాట లాడుచు, పెండ్లి
చవికలోనికిఁ జని యుద్ధవునిం బనిచి రుక్మిణీ కేళికా గృహంబునకుం బోయి తదను
గుణ ప్రియభాషణంబుల సంతోషంబు సేయుచుఁ దనపయనంబునకు నుపాయంబు
గానక చింతంబు పెదకుచు మనంబున ఘనంబగు పరితాపంబునఁ బొరలుచుండె నంత 43
నక్కడ.

క. తను నిదురఁ బుచ్చి పెకుర, వనరుహనయనుండు చనిన వార్త చిలుకచే
వినుకని విని యారాధిక, ఘనతర శోకాబ్ధి మునిఁగి కళవళపడుచున్. 44

సీ. ఒకరిఁ బిల్వఁగఁ బోయి యొకరి పేరునఁ బిల్చి, నమ్మచెల్ల ! యటంచు మారిఁ దలంచు
నొకటిఁ జూడఁగఁ బోయి యొకటిఁ దప్పక చూచుఁ, దప్పుగా యిదియంచుఁ దనుగణించు

నొకటి సేయఁగఁబోయి యొక్కప్రయత్నము సేయు, మంచిదా యటంచు మదిఁ దలంచు
నొకటి పల్కఁగఁబోయి యొకటి యేమేఁ బల్కు, మోసమాయె నటంచు మోము వంచు

గీ. మారు నందించు నదె తోఁచె శౌరి యంచు, బయలు గబళించుఁ బలవించుఁ బల్కరించు
నిజము గాదంచుఁ గన్నుల నీరు నించుఁ, గలకలను నుంచుఁ గలఁ జెంచుఁ గలవరించు 45

గీ. బయలు వెడలంగఁ జాలదు భయముచేత, నిముడుకొని యుండఁ జాలదు భ్రమముచేతఁ
గలికి యప్పు డోదమునఁ బడ్డ హరిణి కరణిఁ, దొట్రుపడి కొట్టుకాడును క్రొక్కులాడు. 46

సీ. మధుకైటభారాతి మధుర వాక్చాతురీ, నొంటిగాఁ దలఁచుచు నొక్కవేళ
పీతకాంబరధారి యదె వచ్చె నని చేరి, యున్నట్టి బయలూను నొక్కవేళ
పాథోధిశాయిపైఁ బదము పాడఁగఁబోయి, యూరక శోకించు నొక్కవేళ
మనమునఁ బెనఁగొన్న మన్మథకర్మములకు, నుడుకుచు వెతఁ జెందు నొక్కవేళ

గీ. దిక్కులేదని విధి మాఱు నొక్కవేళ, మ్రొక్కి దయఁ జూడు మని వేఁడు నొక్కవేళ
నో యదూద్వహ యని చీరు నొక్కవేళఁ, దా మఱి కలంగి రాధికా కోమలాంగి 47

గీ. మఱియు నొకయింత శయ్యపై మఱవు లేక, బాధపడి గాధ తడఁబడి బడలి నిల్చి
పిల్చి హా యని తాఁ బ్రలాపింపఁ దొడఁగెఁ, గృష్ణు కటు కూర్చి దిక్కునఁ గేలు చేర్చి 48

క. హా కృష్ణ! హా యదూద్వహ!, హా కేశవ! హా ముకుంద! హా గోవిందా!
హా కమలనయన! హా హరి!, హా కమలాహృదయలోల! హా గోపాలా! 49

మ. నిను నా దైవముగా మదిం దలఁతు నీ నిర్ధంపు నెమ్మేను నీ
గొనబుం జెక్కులు నీ సుధాధరము నీకోమైన నెమ్మోము నుం
గని యుప్పొంగుచు నాతపఃఫలముగాఁ గైకొందు నేఁ దయ్యరో
నను నేలా యెడఁ బాయఁజాలితివి కృష్ణా! యెంతనిర్మోహివో. 50

మ. ఒకనాఁ డించుక చూడకున్న నిను నాఁ డూరెల్ల నేనే మొక కం
టికి నిస్సారముగాఁగఁ గానఁబడు; నా డెందంబు నిన్ జూచినం
దుకె ముల్లోకముఁ దాన యేలఁగల సందుకే సంతసంబందు; నేఁ
డకటా యేమియు లేక నీవు ననుఁ గృష్ణా! యింతగాఁ జేయుదే. 51

ఉ. అక్కట యెన్నిముచ్చటల కాసపడుంటి మనంబులోనఁ దా
నొక్కటి యెంచ నైవ విధి యొక్కటి యెంచుట సత్యమాయె; నీ
యక్కునఁ జెక్కుఁ జేర్చుకొన నైతిని నాకిది మోసమాయె న
న్నిక్కము పాయకుందువని నిన్ను దనమ్మితిరా మనోహరా. 52

కదియక నీమవారివలెఁ గన్నులఁ జూచినవేళఁ గొంకనే
పది యిది ప్రొద్దుపోకలవిహారము సల్పిన నింత రాదుగా
మొదలను దూర మెంచవలె మోహము వచ్చెఁ గేమి సేతు హా
మది మదినుండ దేల నిను మాలిమిచేసితి జీవితేశ్వరా. 53

ఆసించి నీవు చేసిన, బాసల నే నమ్మియున్న పసిగోల నయో
దోస మన కింతిలో మది, రోసితి వింతటిదయాపరుండవొ కృష్ణా. 54

అని విలపించి నీవు విడనాడిన నెవ్వరిదాననంచుఁ గా
మిని మొగమందు చేల యిడి మెల్లన యేడ్చును వెక్కి వెక్కి వా
ల్గనుఁగవ వెచ్చనీరు చిఱుకాలువలై యయికంటి నిక్కుచ
న్గొనలను జాఱఁగా మొయి గగుర్పొడువన్ మది తాల్మి వీడఁగన్. 55

అంతఁ జెంపుడుచిల్క యయ్యతివఁ జేరి, యక్క యదియేమి చేసెద వలుకుదీరి
చెలులు వినిరేమొ కెందుకే చింతఁగొంద, వలదు కృష్ణునిపదమాన నిలువు మనిన. 56

కనువిచ్చి చూచి రాధిక, తనువేఁడెడు చిలుకతోడఁ దా నిట్లనియెన్
వినవే చిలుకా కృష్ణుఁడు, తనునొల్లని వెనుక నాదుతను వేమిటికే. 57

ఇల్లెట్టికి మగఁ డెట్టికిఁ, దల్లెట్టికిఁ దండ్రి యేల ధన మేటికి నా
యుల్లునిరూపము కన్నుల, చల్లనఁగాఁ జూడఁగనిదఁ జాలదె చిలుకా. 58

కల్లరి గాఁడు లో నెనయ గల్గినవాఁ డదిగాక వావి చే
నల్లుడు రూపవంతుడు మహాగుణశాలియటంచు నమ్మి నా
తల్లిని దండ్రినిన్ మగని దమ్ముల నన్నల రోసి తమ్ము నే
నుల్లములోన జీవు దనియున్నది కీరమ నీ వెఱుంగవే. 59

వీధులలోన తేవగపు వెన్నెల చల్లఁగఁగాయఁ బూర్ణచం
ద్రోదయమైనరీతిఁ గళలూనినవాని మొగంబె గాదిక
న్నాదిగు తెల్లఁ దీఱఁ గని నాదిగదా తగు భాగ్య మూర నా
మోఁదను స్వామి కెంతదయ మేలుభళా యనుకొందుఁ గీరమా. 60

చందురునిఁజూచి యంతోష మందుచుఁ జెలి, జూచి పొంగుచు మారి నదిఁ జూడలేక
యమ్మలక్కలు మిన్నక యాడుకొంద్రు, కేల కొఱయ్యెనో నిందలు సేమిగంటి. 61

తలమున మచ్చుచల్లిన నిజాలకమునన్ దయవోఁదటంచు నే
దలచితిఁ గొటకీటునుమవాసనకై భ్రమనొంది తేనె లో

పలఁ గలదంచు నాసఁగొని పైఁబడఁ బుప్పొడి రెండుకన్నులం
రాలసిన లేవలేక పడుటొప్పెదతో సరియైతిఁ గీరమా. 62

చ. మది మగి నుండలేక బలియాలిన నామది నాడికొందునో,
కొదవలు గాఁగ నాడుకొనగుంపుల నందునొ, యింత కోర్చు నా
బ్రదుకున కందునో, వెతలఁ బాల్పడజేసిన బ్రహ్మనందునో,
యది యిది యేల నావలపు లాఁడిఁబెట్టిన కోరి నందుమో. 63

ఉ. ఎన్నిటికంచు సేవగతు నిప్పుడు నాతలవ్రాఁత యేమి గా
నున్నదొ యింతయంతుపడ నోర్చినదానికి నింతచందఁగా
నున్నదొ కానిపోనితగు లానిననామది కేమిసేతుఁ గా
నున్నదికానపోవ దని యుండును యుందదు నెమ్మనం బిఁకన్. 64

మ. అనుకోరాదని కాక యోచిలుక! నా కాకోరి యయ్యారెల్ల హో
యనుకాలంబున దేఫలంబొసఁగి యన్యాక్రీనతం జెంది నేఁ
దనుఁ బ్రార్థించినకొద్దిఁ దాబిగియ వంతం జింత నంతంత యిం
తనఁగారానివిరాళిపాలుపడి లోనైయుంటి నన్నింటికిన్. 65

క. నేఁడైన వానియాసల, పోఁడిమి విడనాడి నేను పాలిపడదన్నన్
వాఁడి చెడినాఁడు మారుం, డాగ నితని కేల పువ్వుటమ్ములు విండ్లున్. 66

చ. అనుచు ననంగునింగుతిచి యంగనలన్ మము నొంపఁ గాని యిం
పనుగొలగావు నీయొదలం భస్మముగా మగవారిఁ జేరనుం
జెనకఁగలావె లావుగలచిల్కగుఱ్ఱాని బిరానఁ జేరి నీ
గ్గున బ్రతుకందలంపు మదిగో యిఁక నెన్నకు బంటుపంతముల్. 67

క. దమయంతి రామునింతిని, బ్రమయించినరీతి పట్టిభ్రాంతిని నన్నుం
దమి మందకు మరు లెంచకు, హుమిలించకు పువ్వుటమ్ముఁ గుదిలింప కదన్. 68

సీ. అని యనంగుఁడ నీవు నిన్ననఁగ నేమి, నేమిరీతిని నిలవోఁచె నింగి నిందు
నిందుఁ బగఁజూడు మని మళ్ళి తీవు గాక, కాఁక నను యుందలేవని కలికి యనిరు
పక్షిరాజలము పైబడిఁ మళ్ళి బ్రతుకుదే, లలిఁజూపు నింద్రజాలంబు గాక
యిలఁ జకోరములు వెన్నెలఁ గ్రోలి నెగడుదే, వగఁజూపు కరలాఘవంబు గాక
దినదిన మొకవింతతీరుగాఁ దోఁచెదే, వెదమాపు బహురూపవిద్య గాక
రాహువు మ్రింగఁ గోఁలలు సోఁకి వెదలుదే, వెదవెదఁజూపు గారడము గాక

ద్వితీయాశ్వాసము

గీ. నల్లనైయున్న జగమెల్లఁ దెల్లఁజేసి, క్రమములుంగుని కమ్మతావులిడుగాలి
వేఁచు దేవటి నలుగిడ ఘనుఁడైతి, కేఁడు గాడ్రి నిద్రాసి విడలాడి.

ఉ. అనవరింటికి వాని మతి వెల్గునిగా వెలుగన్న బావు; లా
కానఁ గుమారుఁడున్ జనకుఁడై కదిసి నాగడ; మేనమామగం
దానజనించినాఁడని కలంబుతోఁ దండ్రిని ముంచి బావము శ్రీ
పావన నిండనైనను మృగాంకు మృగాంకునిఁ జేయ మూరకన్.

క. కాదని నిదుమిన్నల, జవన సామీఁద జ్యోతి విమ ప్రాణములన్
లేదనిపించును పంతము, లేదా యొల్లునికిఁ దోషు తే మత్తు వదిన్.

వ. అని యారాధావధూటులకుం గలపింపుదు చెలువం బెసఁగెను.

చ. వనవిలుకాఁడు బోయి; వెల పాకలదాయి; యుదేలపిరి బా
ధను బడఁజాల; నాబువుగదా చెలువా, యొకగాధ లేదుగా
యన "నిను పన్నగాంగి శ్రీరామ సరంగ నరంగ రాగకూరా"
జన విని యంతఁ గెల వెల్ల ఉల్లన మూయున రివ్వరా యున్.

క. ఇవ్వగల రాధికామణి, కివ్వగలం బోగులఁజేలు కెవ్వుఁడఁ బతిగన్
దివ్యని మాగోపాలుని, దివ్యము కేఁ దొడి తేర్చి కన్నెంకవుగా.

గీ. అటులపలుకులాడుచుఁ గృష్ణుఁ డందరికి యుల్లసు, వచియు నాటన్ను విటవిట నాడుంగా
బ్రమసి వెదకెదు గాక నిదవ మనంబు, కదలకున్నని నిచెంతఁ గంటి కేమ.

వ. అనినవిని నవ్వి యవ్వలాసినిలకుం దిట్టనియె.

చ. వలదివిపాయ చేరా; పరిపాలలలో నగుబాటు గాఁగ నా
వలెఁ జరియించినే; యొకరివంటుల వేచెద తోడ, దాని నా
తలనిటు వ్రాయఁగానెగా; మైవడు మాటలఁగ నాయమామ; కేఁ
దొలిమి యి కేమిచేయు తెటునోదిటినో యుదిగంటి నిర్చుయున్.

ఉ. కంటికి నిద్రరాదు చెలువా! కలవాలము వేఁడాలి నీ
వంటియనుంగుఁ గల్గి తగవా మగవారలఁ బాసియుండ నా
కొంటిగ నుండి నిన్నమనసోవ; నడుమ యుయు వెల బాసి; నీ
వెంటనె జంటచేసికొనవే; వదనె వదలివాలిగా,

క. నీకుం గలిగిన కొర్కెలు, నా కడనే నాయుండఁగా, నా కొప్పనెవే
మైకగని యుందిరాదము, లేదాయని నీ మ్రొలమాడ నిలువరా వలదా.

క. పాపమ్మనవలె ; నన్నెరుఁగ, బొమ్మనవలె ; నీవు పోయి పురుషోత్తముతో
రమ్మనవలె ; దేహమునీ, సొమ్మనవలె ; విడువవలదు సమ్మానదలయున్. 81

మ. తను భోగింతుఁ, దను వ్వరింతు ననుచింతం గాదు నా యింక నా
పని నాకేటికి ; సిగ్గుచేద తొలుతన్ బ్రాయిండి యిల్లాలిఁ గా
పునుగాఁ జేసి తుదిన్ ద్యజించి తిరిగే పుణ్యాత్ముఁలం జూచి నం
తన చాలున్ ఫల ; మీశ్వరేచ్ఛ యెటులైనం గాని యామీఁదటన్.

మ. తనపేరుం దనపల్కులుం దనవగల్ తా నాఁడుదం జేయుచు
న్ననయు న్నెమ్మది నాఁటియున్న దిఁక మానంజాలఁ జింతాభరం
బున డెందంబున గొర్కుటన్ విరసమున్ బుట్టించి పోఁ గాని ర
మ్మనవే యెల్లనివాని కేల యితర వ్యాపారచాతుర్యముల్. 83

ఉ. ఇంగితమెల్లనుం దెలియ నెంతయు జాణవు నీవు ; నీవత
స్సంగతి యేరికిం గలదె ; నన్నుతిగా దిది శౌరి జేను ను
ప్పొంగుచుఁ గూడినప్పటికిఁ బొల్పుగఁ దోఁచును నిన్ను మెచ్చఁగా
బంగరుచిల్క ; నిన్నిపుడు పల్కఁగ నేర్తునె పేదపల్కులన్. 84

గీ. అనుచుఁ దనచేతి వ్రాలఁ బద్యములు రెండు, వడిగ లిఖియించి కెల్కులనదుతు నుడిచి
చిల్క ! నీ కేమి దెల్ప నీచిత్తమిఁకను, దనదు భాగ్యము పోయిరమ్మనుచు నంప. 85

కం. గనమున కెగసి మధురా, నగరముఁ గని యచటఁ గమలనాభుఁడు లేమిన్
దగఁ దెలిసి ద్వారకాపురి, డిగి యచ్చటింగరు సొచ్చి డెందం బలరన్. 86

క. తమకమున భోజకన్యయుఁ, గమలాక్షుఁడుఁ బదుకటింటఁ గదగొని యుండన్
సమయము గాదని యచ్చట, నమరిన చిలుకలను గూడి యాడుచు నుండెన్. 87

వ. అంత. 88

మ. తరుకుంకంతపుఁ జెక్కడంపుఁ బనినిద్రాజాలు వాకింబొ
మ్మలు వల్వంకల మాడిగంపునడగుమ్మల్ గాఁ బసుల్ సేయఁగాఁ
గులుకుం బచ్చలకొల్మ వంచమపయిన్ గోపాలుఁ డారుక్మిణీ
లలనారత్నముతోడఁ గూడి పాలయల్కన్ మార్గంగం బొసఁదన్.

మ. చిలుకం జూచి బిరాన లేచి నగుచున్ జేసాచి రా రమ్మరా
ముల గారాబు మిటారి చిల్క యన నెంతో వేగఁ బాదాంబుజం
బులపై వ్రాలఁగ గేలిపై దిగిచి యుంపుల్ గుల్క ముద్దిచ్చి కెం
గ్కేలఁ జక్కంబడదువ్వుచు న్నిజపృథాంకంబందు లాలించుచున్. 90

క. నందయశోదలు పరమా, నందంబున నున్నవారె ? నను దలఁచెదరే
యందలిమనవారందఱు నే ? గొందఱు నన్నెపుడు దూఱుకొందురె కినుకన్ ? 91

ఆ. చిన్ననాఁటనుండి నిన్నుఁ బ్రేమారఁగాఁ, బెంచుకొన్న రాధ యించుకంత
తడవు నీదు నాఁడు దాఁచిపోసి దమ్ములఁ, జెంత నీయ జేసి కాంత కలదు. 92

క. అని వనజాయతలోచనుఁ, డని విని యింకెంతగాని యానందముతో
నొన చింత లేకయుండినఁ, జన నగుచే దూరుచు మదిని సంభ్రమ మొప్పన్. 93

ఉ. ఓమునినాథ ! గోము ఘనుఁ డ్డీను దేవరవారు పూర్గ్వనిం
వాసనపట్టభద్రబిరుదాంకమహోన్నతుఁడై ధరిత్రిపై
వ్యాసలసత్కృపాటపను భాధిపశక్తి లూడిగంబులా
వాసలఁ జేయుచుంటఁ గనినంతను నింత ముదంబు గల్గెడిన్ 94

ఉ. అన్నియు నుద్ధరించెదవటంచు నటించినదాని కేమిపో
రెన్నిల కొక్కసారి కొంగ దించుక చూపినఁ జాలు నేల యీ
యున్నిక లంచుఁ గొందఱు నిజేచ్ఛల దూఱుటదెక్క నెవ్వరున్
నిక్కము పాటివారఁదని గణించెదరే యదువంశభూషణా. 95

వ. అని పలికిన. 96

క. ఇవ్విధమున మునిమణి విన, మువ్వురు స్త్రీ లనదువెనుక ముందుకులు గాగా
ముమ్మడి నలుమడి కోపము నెమ్మదిలోఁ బొడమ రుక్మిణీమణి యంతన్. 97

సీ. జాతివనోపవ్యగో జెదిరి జాతివపావుటబట్టుతో దిగం
జాతిసైటతో నోలుగజాతివనీవికతో నోకింతగా
జాతివసామ్యుతో జెనుట జాతివనస్త్రువిభొట్టుతో ముడిం
జాతివపూలతో నోదలు జగ్గుముదన్ దడి లేచి దిగ్గునన్. 98

గీ. లేచి తనబోంట్లమీదను లేనికోప, ముంచి గుప్పించి పిలిచి గద్దించుకొనుచు
సైగగా బోవ దన కెది సైక గాఁగ, శౌరి యునిమునినగవుతో నూరకుండె. 99

గీ. చిలుక కద వాదినీకేల చిన్నబోవ ? కాంత లేదిది ; నీకు బనేమి ; యొకరి
ప్రకృతి గావని మూన్పంగ శౌరి దవళమె ?, చెలియు రేమను నవ్వాల దెలుపుమనిన. 100

వ. చెలియ కేమియున్నది విశేషము లయ్యెడ నెన్న మాటికిన్
దెలుపగ నేనటయ్యె జెలిచినర జూచిన గృష్ణ కృష్ణ ; యా
పాలతుక యేమిభాగ్యములం బొందెడిదో తెలియంగరాదు ; వే
ద్యకలగనిర్దయునీదుసరసుఖంబున దల్పగరాదు తద్వ్యథల్. 101

మ. ఘనయోగీంద్రునిగతి నేమివినివజ ; కంసోయిఁ దా నేమిగ
నన్ను ; నెమ్మనున నేమిసోఁకినను ; కృష్ణా ! దేవకీనందనా !
యనిపల్కన్ ; జెలి ప్రేమ నేమనుదు నాథా ! హా హా మోహహోహో ; న
మ్మన మారార ; వికార మందఁ దిరా మందారపుష్పాశ్రితిన్ . 102

క. ఆపదఁతి చేతఁ బెరిఁగిన, పాపంబున నాదుపక్కఁ బ్రత్యక్షము గా
నోప దయిన నీసేవలు, ప్రాపించుటఁ గొంతికొంతి పాటింపఁదగున్. 103

చ. ఘనకుచపాళి పాళి నినుఁ గస్తురిచేఁ గొనగోటఁ ప్రాసి యి
య్యనువున నెన్నఁ గందు నకటా యనుచున్ దలపోసి పోసి పె
ల్చనికనునీరు పై పయిని జాఱఁ గంబుల నాని చేడుము
క్కున విదళించి యొంతఘనమాయెను జీవమటంచుఁ జింతిలున్. 104

క. ఇక్కమ్మలోన నేమో, గ్రక్కునఁ దా వ్రాసి యొసఁగెఁ గైకొను మనుచున్
చెక్కుల నుంచినపత్రిక, ముక్కున నెదలించి శౌరిముంగల నిడియెన్. 105

క. పురుషోత్తముఁ డాపత్రిక, నిరుకేల నహించి మొదల నీయ వటంచున్
మురియుచు గన్నులనొత్తుచుఁ, దఱచుగ దలయూఁచి చదివి దానిట్లనుచున్. 106

చ. సకలగుణాభిరాముఁ డగుశౌరికి రాధ నమస్కరించి మి
న్నక యొకవిన్నపంబు ; నిను నమ్మినవన్నియునున్ ఫలించె న
త్తకు మగఁ డల్లు డంచును వితావిత తేంకుఁ కెర వట్టియా
డికలివి యేల నాకు నగడేడ నడి మాన్పుము మేలు నీకగున్. 107

వ. అని చదువుకొని తద్భావంబులు పలుదెఱంగులం బరికించి వాత్సల్యంబును ముగ్ధతనమును ప్రౌఢతనమును వ్యంగ్యంబుగఁ దోఁప వింతయుఁ జింతయు దొంతరగా నంతరంగంబునం గదురఁ గొంతవడి యూరకుండి యవ్వలం గనుంగొని యందు. 108

క. ... ... నిను మది మఱవను
... ... నను నెఱ మఱచి కినియకు నాపై
... ... కనికరం ముంచర
... ... యని తలఁచినపుడె యొనపెద ననరా. 109

(ఇది నష్టచతుష్పాదకందము.)

వ. అని చదువుకొని యది గణబద్ధం బయ్యును బద్యంబు గానివిధం బేమి యని యూహించి యస్తవ్యస్తమంబు ముందువెనుకల రచియించి పరిత్యాగలోభంబున మస్న

మంటలు ప్రాణములు మానంబును దలంచుకొన నెంచుకొనిరియని తాను పొసఁగించి
యడిరయే నాలుగు విధంబుల నిట్లనుచుఁ జదివె. 110

క. కృష్ణా నిను మది మఱవను, కృష్ణా నను నెనరు నుంచి కినియకు నాపైఁ
గృష్ణా కనికర ముంచగ, కృష్ణా యని తలఁచినపుడె యొసఁగెద ననరా. 111

క. కృష్ణా కనికర ముంచగ, కృష్ణా యని తలఁచినపుడె యొసఁగెద ననరా
కృష్ణా నిను మది మఱవను, కృష్ణా నను నెనరుమంచి కినియకు నాపై. 112

క. నిను మది మఱవను కృష్ణా, నను నెనరుమంచి కినియకు నాపైఁ గృష్ణా
కనికర ముంచగ కృష్ణా, యని తలఁచినపుడె యొసఁగెద ననరా కృష్ణా. 113

క. కనికర ముంచగ కృష్ణా, యని తలఁచినపుడె యొసఁగెద ననరా కృష్ణా
నిను మది మఱవను కృష్ణా, నను నెనరుమంచి కినియకు నాపైఁ గృష్ణా. 114

క. అని చదువఁ బొగడి కృష్ణుఁడు, మనమున సంతోషమంది ముద్దుగఁ బలుకన్
గనుఁగొని ప్రక్కనఁ జను ముద్దు, ననువుగ నే చెప్పె వత్తు నని తెల్పఁదలఁచెన్. 115

గీ. మొదలఁ బదినేలకేరము ల్సేయుచున్న, నేను నేఁ డింక నేమన్న నిక్కముగను
రాధతోఁ దెల్పు మిఁకఁ బాట "రమణి చెప్పి
నీదు పదమాన వచ్చెద నిజ" మటంచు. 116

క. అని మాటలు వ్రాయుచుఁ గని, వినయంబునఁ గొని కుసుంబు వినువీథి వడిన్
జనుదెంచెను ప్రీతి ప్లవము, మనుపత్రికనపక్షుపాతిమును గనుపింపన్. 117

గీ. పన్ను చిలుకఁ జూచి పరిత దిగ్గున లేచి, జార చూచి తిరిచి గారవించి
పోయినట్టి పసుపు వోయి పండి యున్నఁ, బండుపండు నెఱుపు పండు గనిన. 118

క. ఇంత మొగ మంత చేసుక, యెంతెంతటి నిష్ఠులానందముతోఁ
గొంతవడి యూరకుండి త, నంతనె రాధిల్లఁ జూచి యంగన పల్కెన్. 119

ఉ. కంటివె కన్నులార నవకంతునిరూపము ; వీనులారఁగా
వింటివె వానిమాట ; లొకపెంపడి నైనను నన్ దలంచునా ;
యంటివె కృష్ణ కృష్ణ యని ; హా శుకమా ! పొడఁగంటి నీవు మా
వంటియదృష్టహీనులకు వానిగనుంగొను భాగ్య మబ్బునే ? 120

క. ఉన్నాఁడా గోపాలుఁడు ?, విన్నాఁడా నీదుమాట ? వేడుక వచ్చె
నన్నాఁడా నీతోడను ?, మన్నాఁడా యెద నిన ముద్దుపతోడన్ ? 121

ఉ. ఏమనె నేమిపల్కె నిను నేమనిపంపెను నన్ను దూఱెనో
రామునినో పరాకిడెనొ రాజులయేలిక కృష్ణమూర్తి నా

స్వామి ముకుందుఁ డచ్యుతుఁడు వారిజనాభుఁడు శేషశాయి న
న్నేమని ; నేమి చెప్పుమని ; నేమని పంపెను ; విన్న నేమనెన్ .

క. అదియుండె నేను వ్రాసిన, పదపద్యములేఁ జదివి భావముఁ గనెనా
మది యేమి పంపెఁ దన్నని, పొదలుచు నాలేఖఁ గొనుచుఁ బొలఁతుక నగుచున్.

క. పత్త్రికల వ్రాయుజాణవుఁ, బత్త్రికలను వ్రాయరు జీపుప్రేషి యటంచున్
బత్త్రికఁ జనుగవపై విడి, పత్త్రిక్రము సొమ్ముఁ దన్ము సత్రిక యనుచున్.

ఆ. చిలుకతోడఁ గొంతసేపు మాటాడును, మొదలుకొనిన నాఁగ మొదలు గాఁగ
నాల్గుచరణములును నాలుగు విధముల్, తనదుపద్య మిట్లులనుచుఁ జగిని.

క. తలఁచినఁ గలపెడ రాధా, తల పసుపురుకరములను దలఁకక రాధా
నెల విడఁ దలఁపకు రాధా, కలచిల కలపలుకులను గలఁగకు రాధా!

వ. అని చదువుకొని తచ్చాతుర్యంబునకు మెచ్చుచు నీపాటికెట్టెట్లుంటిన్నదే యశోదా గర్భరత్నాకరరాకాసుధాకరున కని తనపెంపుడు చిలుకను ప్రియంబుదోలఁక దువ్వుచు నీవల్లనుల్లం బీపాటిచల్లఁదనంబున నుల్లసిల్లె. శుకకులరత్నాకరరాకాసుధాకరా ! ద్వారకాపురం జేరగనే నుండె నందలి వింత లేనందంబున నుండె నందు గోవిందుం డేయందంబునఁ గొలువై యుండె నంతయుఁ దెలియఁ బలుకవలయు నని రాధికావధూతిలకంబునకు ముద్దుచిలుక యిట్లనియె.

సీ. అష్టదిక్పరిచుంబితాభ్రంకషవిచిత్ర, గోపురం బలద్వారకాపురంబు
మహిషదాంభోజాతమణిమయమసాలీయ, నూపురం బలద్వారకాపురంబు
సకలవైభవభోగసరణిపరాజిత, గోపురం బలద్వారకాపురంబు
కమలాంబకునిఁ గన్నకమలాలయకు నుండఁ, గాఁపురం బలద్వారకాపురంబు

గీ. నీలపద్మమహాపద్మనిరుపమాన, విజయకరశంఖవరకుందవినుతమకర
కచ్ఛపముకుందశోభితఘనలసదల, కాపురం బగు నలద్వారకాపురంబు.

చ. పురవరసౌధవాటముల బోటులపాటలఁ జంద్రకాంతముల్
గరఁగి ప్రవాహముల్ దివిముఖంబున రా వినువాఁక యంచుఁ ద
త్తరమున వేకువన్ సురవితానము తానము సేయఁ గ్రుంకుచో
“ హరిరో హరీ ” యటంచుఁ బరిహాసము సేయుదు రవ్విలాసినుల్.

చ అల రెడివీటివజ్రమయహర్మ్యరుచుల్ దివిఁ గప్పఁ బిల్కులో
య్యలిఁ గనుఁగొంటి నంచు నవు డాసరవాహనపుత్త్రివేశ్యకున్

తెలుఁగుఁగ వేలుపుఁబందవని చేయు నవున్న్యాతి మాటిమాటి ; క
న్నులకియు నీవు గానమును, గాంచుఁడు విన్నను సేగి సౌమ్యులా.

పురమిజనంబు గోయునుని బూర్వగిరిం దగి వక్ష్యమాణ్రపైఁ
బడునని యోడుకొంగు రది పట్టుడు ద్వారకలోనివార లె
వ్వాడిమతిమంతుఁ; డూగుపుటగ ద్దేను దోఁచునుఁ గోట కొక్కా యా
పదముటగ ద్దె ప్రాలు నోక బాలని గాఁగనుఁగొండు రమ్యోదక. 131

పేటివాకం బెణంగును గోటపాద వ, గ ద్దెఁగలలోఁను నాగలోకం బెణంగు
దీనిలోఁ దారతమ్యంబు దెలియరాదు, దానఁ బ్రథమ తృతీయ భేదములు తక్క. 132

ఆచారవంతులో నరటిభూసురతల్, వాదితప్పిన బ్రహ్మకార్త నగుదు
రపజయం బెఱుఁగని యరటిరాచకొమాళ్ళు, గణయున వసుకీయా రాము నగుదు
రందఱుఁ బోషించు నరటికోమటులుగాని, భిక్షుకు రోయు కుబేరు నగుదు
రధికధాన్యసమృద్ధి నరటికూద్రులు తన, మాలము వ్యాఘ్రమటంచు బలుని నగుదు
రరటికోయలం బేరుపునైన నవ్వు, నరటిగజములు శక్రునిగజము నవ్వు
నరటిహయములు పవమానునైన నవ్వు, నరటిభటకోటి నిప్పులనైన నవ్వు. 133

ఘలుఘలుఘల్లుఘల్లుఘలుఘ ల్లనుఘంటల రొప్ప వాలిపాల
గొలనులు మందపుష్పదళకుబ్జలు హుంకరణంబు లారయా
పులవిడఁబోటు లారజపుఁబూనిక లానికలా మనోధరుల్
దలఁపఁగ గంధసింధురములో యనఁ బోల్తురు వారకామినుల్. 134

వడి గలిగి మృదుపదంబుల, నడనడిచే మిగిలి యా నవలా సాదుల కె
వ్వుడునగఁ జొప్పడుఁ దగునవ, గడు నలవగఁ దురగవితతి గరిత లనంగన్. 135

అంగన నీవు పువ్వులుఁ గలాపెడ ; యా మగవారు లేరు ; లే
కం గడిచేరినావె నగు లో ; వెలకుం గొను మోవి గేల ; బం
తిం గనకుండ దాఁచి ; తడి గేరకుఁ జాపడురా విటుండ ; కొ
న్నంగడి మారుటేరము లె ; యంచు వచింతురు పువ్వులావికల్. 136

అట్టిపట్టనమెల్ల నేలాధిపత్య, మున ధరింపుచున్నాఁడు నీమగఁడు నేఁడు
నెంత పట్టపుదేవి గానోపు దీవు, సమ్మతికి నీకుఁ బ్రోతునో మంపులేక. 137

నిరలువారుమొదల నసేకము దూడిని నాఁడు మొద లా
మొదలలోన నొక్కొడుగమొద ధవత్వపతికొల్యమొద యా

మేడకుఁ దూర్పుప్రక్క నొకమేడ చెలంగఁగ శౌరితోడ నీ
మేడకు నెవ్వ రాధ్యులన మీపువుఁబోఁ డనిపల్కె నవ్వుచున్. 138

గీ. మఱువ మగరాలచవికె నీమగఁడు నేను, నీప్రసంగము లాడ నానీడ పార
నచట నొకచిల్క నన్నుఁ జూచినట్టులుండె, నవల నెవరన నెవరవో గనిరె తోలి. 139

చ. ఇటు నను ఁ బంపినన్ మొదట నే నటు వోయిన త్రోవఁ దప్పి చీఁ
కటి నడిమిద్దెటెండఁబడి కాంతమణుల్ బయలంచు భ్రాంతిచే
నట నెగఁబ్రాఁకి తాకి తిదవాడుచు గూఁడులవెంట దూరి రే
ప్పటిపహరిముంగలం బడి కృపన్ గడతెళ్లితి త్రోవచూపఁగన్. 140

మ. ఒకకేల్గోపురమందు వింత గనుఁగో నూహించి యాప్తైన నిం
చుక కాలూనిన గిఱ్ఱునం దిరుగ నచ్చోఁ బోవరాదంచు బు
ద్ధికిఁ దోఁచెన్ మఱియొక్కవింత విను మాతీరంబునం దొక్క బొ
మ్మ కరం బెత్తి సిబాలకున్ బడఁతి గా మల్లాడుచు న్నవ్వితిన్. 141

ఉ. గోలతనంపు,జిల్కయని కోమలి నవ్వకు ; నీవు ముందుగా
తేలవు గాక తప్ప దొక పెద్దహజారముఁ గన్న వీఁడు గో
పాలుఁడు వీఁడు కృష్ణుఁ డను భ్రాంతిని జిత్తరుబొమ్మ లెల్ల నా
పోలికనున్నఁ బైఁబడక పోదువె ; తాళుము ; రేపె చూచెదన్. 142

క. సైచు మని పలుక రాధిక, యోచిలుకా యింత యేల యుడికించెదవే
నీచిత్తము నాభాగ్యం, బాచతురుం డెపుడు వచ్చు నని యడుగు నెడన్. 143

గీ. కొంద ఱాభీరపూర్ణ రాకేందుముఖులు, నగుచు నీమక్క విన్నవైనె నాపు నీవు
మాటలేమన మతి యేటిమాటలనుచు, నొకటి పైఁబెట్టు నిదె మాట కొకటియుండ. 144

వ. అనిన నవ్వలివృత్తాంతంబు చెప్పమనుటయు. 145

ఉ. సింధుగభీర ! శీతకర శేఖర జూటనటద్వియన్నదీ
బంధురశీకరప్రకరపావనసత్కవితాధురంధరా !
సింధురగామినీనఖరచిహ్నవిభూషణభూషితోజ్జ్వల
త్కంధర ! నీతినూతనయుగంధర ! బర్హిణబంధుకంధరా ! 146

క. ఖరనఖరశిఖరముఖరిత, వరరవవీణాప్రవీణ ! వాణీరమణీ
శ్వరనారదహరపారద, శరకీర్తివిహార ! కృష్ణసచివకుమారా ! 147

సులధనదమనోజా! సూర్యసంకాశతేజా!
ఫలితహరిసుపూజా! బంగారుమందారభూజా!
కలితసుకవిపోషా! కాంతివశీకృతరాజా!
లలితగుణసమాజా! లక్కమాంబాతనూజా! 148

ఇది శ్రీమద్వేంకటగోపాల వరప్రసాదలబ్ధ శృంగార కవిత్వవైభవ
బలిసింద్ది తిరువేంగళార్యతనూభవ విద్వజ్జనవిధేయ వేంకట
పతినామధేయ ప్రణీతంబైన రాధామాధవ
సంవాదంబను మహాప్రబంధంబునందుఁ

ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు

రాధామాధవసంవాదము

తృతీయాశ్వాసము

శ్రీకరపరవైభవని, ధన్యా! కమలానాథమృదుపదాంబుజభృత్యా!
శ్రీయాకారవిజితసాస, ధన్యా! కృష్ణాపత్యా! రామదాసాదూత్యా!

అవధరింపుము జనకధరాధిపతికి, మతిని సంతోష మొదవ సన్మానితులకుఁ
దైవశుకయోగి రోమాంచితాంగుఁ డగుచు, నవలికథయిట్లు నిట్లని యానతిచ్చె.

అప్పుడు కృష్ణదేవుఁడు దయాంబుధి గావునఁ గావు మన్నచో
గుప్పున నాగకేంద్రుకడకుం జనుదెంచినరీతి వచ్చెఁ దా
నెప్పటిగొల్లపల్లెకుఁ గవీంద్రులు గాయకులుం సఖుల్ భటుల్
తప్పక వెంట రా రథము దారుకుఁ డింగిత మెంచి తోలఁగన్.

మునుపు తానున్నరీతులు మొదటికథలు, నక్కడక్కడ సఖులతో నాడుకొనుచుఁ
గనుచు నట గొల్ల లెవ్వరో యనుచు భ్రమయ, నడచి కృష్ణుండు నందునినగరు చేరి.

బడలితిరి మీర ; లిప్పుడు. విడిదిండ్లకుఁ బొండు ; మిమ్ము వెనుకఁ బిలిచెదన్ ;
దడసితిరి భోజనానికిఁ దడయక సేదలను దీర్చఁదగు మీరు చనన్.

అని పలుకుల్ వినంబడినయంతఁ బడంతులఁ జేనదల్చుచుం
గనుబొమ నిక్క నంబరముఁ గన్గొనుచుం జెవి వ్రాల్చి కొంతసే
పున కిది శౌరిపల్కుబడి పో వినఁగన్గొనె యంచుఁ దత్తరం
బును దమకంబుఁ దాల్మిభయము న్ముదము న్మదిలోఁ బెనంగఁగన్.

బిరబిరను సజ్జమీఁదికి, నరిగి గవాక్షములఁ జూచి హరియే యనుచుం
బరికింప రాధికామణి, మతియేమియుఁ దోప కపుడు భ్రమాన్పడియుండెన్.

అంత.

వచ్చెనా నాతండ్రి వాసుదేవుం డని, నందుండు వచ్చె నానందమునను
నాచిన్నపాపని జూచితినా యని, సొంపున జేరె యశోద ప్రేమ

మనసే స్థిరకాదు చేరనటంచు గోపాలు, గుమిగూడి మూగిరి గొల్లలెల్ల
నెట్టైన దయాళుఁ డగునీ యంచు గోపిక, లొప్పుగ నిండ్లనుండి చూచిరి కదంగి

గీ. చెలఁగి కృష్ణుండు దుష్టుని మిలుచిగించి, తల్లిదండ్రులపాదపద్మముల కెరఁగ
వారు దీవించి కౌఁగిట గారవించి, గడుఁ దమ వారల భాగ్య మేమనినుతింప.

ఉ. నందకుమారుఁ డంత జిలునవ్వు మొగంబున దేటకన్నులన్
బొందుగ బాలుప్రాలసిగ బొంకమునన్ దల పగ్గలించు మై
గందపుఁబూతచే నలుపు గన్పడ కొక్కవిలాసమూర్తి విం
తందము మించినట్లు కనవయ్యె నిగాదిగ జూచువారికిన్.

మ. అదటం బల్లిగ తల్లిదండ్రులమనం బానందముం జెంద బ
ల్కుచు గోపాలక బుజ్జగించి వలుదికూల్ జూచి తాఁ జేరగో
రుచు నున్న స్త్రీజనంగ సామజులకొక్కల్ బాపులన్ ప్రీతి జొ
న్పుచు వార్వ్యారల నిండ్లకంపి చని కృష్ణుం డాఁగన్ గనికిన్.

గీ. చని యనుంగులతోడ భోజనము చేసి, తల్లిదండ్రులతో గొంతతడవు దాను
బెండ్లియాడినముచ్చటల్ ప్రేమనుడివి, వారియనుమతి నిద్రింపవలయు ననుచు

ఉ. ఇంపుగ నట్టిల్ల కొక్కపడుకిల్లు గనుంగొని యందు రాధయుం
దంపు టొంటిగా నీనాలవినంబు కదా విననట్లు చేర నున్
గంపుల చెక్కు దంపుఁబనిగిలొక్కనుబంగరుపావ లెక్కని
ద్దంపు మెఱుంగు జాయజముదాళికరంబున దల్పు మీటినన్.

గీ. అమ్మ నీ కెల్ల యగిదియుద్వ రనగ రాధ, యొటకు బోవకు మింత దవ్వ దేల వచ్చె
నేను నీ యల్లుడనటంచు నినయపోవ, బాదములమీద వ్రాలె గోపాలమూర్తి.

క. లేవయ్య దొడ్డవాఁడవు, నీ వని తా నవలి కేగి నిన్నే మనుచుం
దీవింప ; నిందు మునుపే, గోవిందుఁడు నిత్తెపెండ్లికొడుకన విందున్.

గీ. పాన్పుమీఁదను గూర్చుండ పలికె వయ్య, మీరలును మహారాజ లైనారుగనుక
నేనమస్కృతి నీనెడ నిదిగొయనుచు, మ్రొక్కి తా బాన్పుకొగువ నింపునవసించి.

క. వెఱగుపడి యూరకుండెదు, మారుకొరిచి రాధ పలికె మాటాడవటెను
మురిపెము గలదో లేదో, యరుగుదమని వచ్చినావె ? యరయుము రాధన్.

ఉ. ఊరక యేమియున్ బలుకకుండెద వంచు దిటానఁ గున్న కృష్ణం
గారవరావతంస ! నిను గన్గొని యున్నక యూరకుండ దీ
నో ; రాకపెండ్లికనము ననుం దిలపించితె ? చూడ నెవ్వరున్
లేరవి కాదు ; నీదయకు నే దగుదానను గాన వేడితిన్.

క. గోపాలక మాటాడక, కోపంబున నుండ నెంచుకొంటివి మొదలన్
నాప్రజ్ఞ నడవబోదని, కోపము నేనే శమించుకొంటిం బిదపన్.

ఉ. వేడుకతో నంచు రతివింతల నిన్ భ్రమియింపజాలుదునో
మోడి వహింతునో భువనమోహిని నేనని నాకు రూపు లెం
డ్లాడితి నంచు బాధ్యతను నాడుదునో యిక యేమి యొందునుం
గూడనిదాననై చనవు గోరద నెవ్వతె నంచు దుఃఖిదన్.

ఉ. మానుమ మెంచిరైన నొకమంచితనానకునైన నీవు పు
ణ్యానకు మాటలాడెదవు; నాతిరమా నిను బల్కజేసి నే
నానకుఁ బిల్వ; నీఘనత చాలదె రాధకుఁ; గాక కాఁకచే
నే నొకటాడనేటి; కది నీకు నసభ్యతఁ దోఁపనేటికిన్.

ఉ. దోసము కృష్ణ కృష్ణ నిను దూఱిన; నానొసలందు ధాత మున్
వ్రాసినవ్రాఁత కాదనుచు వ్రాయఁగ నీవశమౌనె; నీవు నే
వేసట లేక యేరికని వేడుక చేసెదు పైని పైని నా
సాసల మాకమేమె పయినాదుమ నిన్నన నేరమున్నదే

చ. ఎదనెదఁ జూడుమంటివో; పయిఁబయి నెమ్మది నిల్పుమంటివో;
గడెగడెఁ గోరుమంటివో, దగింబడుమంటివో, వేఁగుమంటివో,
బడలుమటంటివో; యరుచిపాల్పడమంటివో; సిగ్గు సిగ్గు నీ
కడలుమటంటివో; పొరలుమంటివో; మూర్ఛమునుంగుమంటివో.

ఉ. ఒక్కతె భ్రాంతిచేఁ బొరల నొక్కఁడు మాన్పగఁ బూఁటకాఁడె? నే
నెక్కడిదాన నీవు మును పెక్కడివాఁడవు నాకు నీకు నే
మక్కరయున్నదైన నొక రాజెడిపల్కులు నేను బల్కుదన్
గ్రుక్కక; యారోఁ బోయె నవి కొన్నిదినాల ఋణానుబంధముల్.

మ. మన మానాఁడు మహావినోదములఁ బ్రేమ లీల్మఱి భోగించుట
ల్వినుమీ నాఁటికి నిద్ద ఱొక్కరొకరిన్ బ్రేసారుటల్ వింతలై
కనుపించెన్ రచియింపనేరిచి కవు ల్కల్పింప లోకానకున్
వినరా; నింతయుచాలుఁ; మీఁదికథ లీపీనుల్ వినన్ లేవిఁకన్.

ఉ. అందుకు పైసిమాలి యొకయత్నము చేయకయుంటి నేని నా
యందుఁ బదాబ్జసేవ కొకయంశము రాదు భవత్కటాక్షు; మీ
పందున భోజకన్యకయు సత్యయుఁ దృప్తివహించినంగదా
యిందఱిమీఁద రాధ యిఁక నేటికిఁ జాలదె జీవనానికిన్.

మ. శుచి సౌభాగ్యవదనో యశోదకిని విఖ్యాత రేపు నీకృష్ణి
సుదతీగర్భము నీవు వాడుఁగొనఁ బొంకుల్ చేరి నే నల్కఁదీ
ర్చ్యదన స్వేచ్ఛ నెఱుంగువారు మఱి నీ చిన్నారిపూఁబోండ్ల నే
ర్పాదవంగాఁ గఱునేని పెద్దతనమై యుండంగ నేఁ గందునో. 27

మ. సతమా పాపుల వన్నె శాఁదని గణించన్ లేక యీ గొల్లగు
బ్బతిల్లక భోగతి నెంటిదాఁక ; నది మా పెద్ద జాడు చేసేత ; నా
గతి నీపట్టపురాండ్రదై యునికి వల్కన్ గారణం బున్నదే ?
యతిమాత్రం ; బెవ రేమి సేయ నిఁక మధ్యస్థుండవై తిన్నటన్. 28

సీ. పాలు వెన్నలకుఁ బ్రాఁకులాడుము నాఁటి కేశవా, యాదరించు యశోదమీఁది ప్రేమ
నేరుకసోడ మున్గాడు నాఁటి కేశవా, మిక్కిలి నందునిమీఁది ప్రేమ
ప్రేపల్లె దూడల మేఁపునాఁటి కేశవాఁ, మేలమా గొల్లలమీఁది ప్రేమ,
ఆగ్బాలయుడల మున్గాడు నాఁటి కేశవా, మిక్కిలి మాబోంట్లమీఁది ప్రేమ

గీ. తండ్రి నను జేపుఁ దయ్యెను దల్లి యిపుడు, దేవకీదేవి యయ్యెను దేవరకును,
పతులు వ్యాపృతులగ రాబోంట్లు సఖియలైరి, చాలదే నేఁడు క్రొత్తసంసారమయ్యె. 29

మ. విమలాత్మా ! యొకనాఁడు నన్నుఁ గనుమా ప్రేపల్లెలో నున్నపా
పమునన్ మానితి వన్న ; నేను మిలఁగేపాపాన ప్రేపల్లెపై
మమతల్ మానితి, యింతిమాత్రము వచింపన్ లేవు ; పుణ్యంబు నీ
కమరున్ గారణకార్యముల్ దలిసి భాగ్యాభాగ్యము ల్పొంచెదన్.

ఉ. యేమిటికంటినేని విను మిక్కిడివారలు నాఁటినుండి నీ
పేము త్యజించి నాకొఱకె యీదను రావని యాడుకొందు రా
సామి యెఱుంగు నీమనసు జన్మము దాల్పుటయాదిగాఁగ నా
నాముఖబాధలం బడితి నల్గురికిం బగదైతి నీవగన్. 31

చ. నిలువని ప్రేమవోవమున నెంజలి నీకు వచింప ; నేరికిన్
దలుపుదు నిందుకోసము యతిత్వర రమ్మని కమ్మఁ బంపుటల్
వెలుపుగ నేఁటితో మనసులోఁ గలత్రొక్కుడు లెల్లఁ దీఱె ని
ర్మల మిఁక మీఁద నేమయిన మంచిది యంచిది సమ్మతించితిన్. 32

మ. ఇల నీ మామ పుత్రాండ్రు నీవు పదివేలండ్లున్ మహారాజులై
కలిమి న్బల్మిని జల్లనై బ్రతుకు డింక న్నన్ను నాపేరునుం
దలంపబోకు ; తలంప నేమిపని ? యాడైనంబు నీతోడనే
కలదెన్ ; బాసలు నీకు మేలొసఁగు భోగంబాతపత్రేతరా. 33

దైవం బెంతకుదెచ్చె? నీవలెపు లేదా నాఁటికి? నెన్నఁటికిన్
ద్రోవల్ పుట్టెనె? నాఁటి దీగుణమె కాదో; నాఁటి విశ్వాసమే
కాదో? లేక యిదేమి; యీ నడత; లీకైలాట; లీమోసముల్;
నీ వాకృష్ణుఁడ వేను రాధ నెకదా నీ కేటిపట్టిత్తణా! 34

ఇన్నిదినంబులే బ్రతుకనెంచుట యేమిటికి యింటికేని యీ
కన్నులదేమొ నిన్నుఁ దమకాంక్షలుదీరఁగఁ జూడఁగోర; నే
నున్నది దేవుడుం దెలియకుండునె; దేవుఁడటందు నీకు లే
కున్నను మాఁకు బామరికి మున్నగి యున్నదినాలలోపలన్. 35

వంచన మాని గుట్టు మగవానికి నాఁడుది మించి యియ్యగా
దంచు వచింతు; రౌనది యదార్థము; ముంగల నిన్ను నొక్కటా
సించినదానఁ గాన నది చెప్పకతీఱదు; నేను బద్ధపా
శ్లెంచఁగ రాధ దయ్యమునుమీ యిది యేమని చిత్తగించితో. 36

ఒంటిగాఁ బవళింప నూరక నాగుండె, యదరంగ దిగజారినట్లు తోఁచు
వడిలేచి తెగువతో నడవనూహించునో, నదుముచుఁ బైఁబడినట్లు తోఁచు
కాదని యటులేవ గమకింప వడఁకుచు, నదియేమొ వదియించినట్లు తోఁచు
గోరంతయుబునుగాఁ గూర్చుండఁదలఁచుచో, నట్టె నివంబాడినట్లు తోఁచు
పట్టిపట్టినఁ గొంతవివేక ముండు, జలధిలోఁబడ్డ నొకతెప్ప గలిగియుండు
నింతగా దిక్కు దెసలేని యిట్టివెతలు, నాతలనె పెట్టవలెనె యాధాతకైన. 37

ఆడిగేవారో; మనంబు చల్లఁగను మాటాడేటివారో; ప్రియం
పడ నూరార్చెడివారో; మిక్కిలి దయన్ భాషించుచున్ బుద్ధిఁదె
ల్పెడివారో; ధృతిలేక యేడ్చుచు మొఱల్ పెట్టంగఁ గన్నీళ్ళు చేఁ
దుడిచేవారో; యొకింత రేఁబగలు నాతో వేఁగువారో కదున్. 38

నలువురునవ్వఁగా నడవినక్కశవంబయి పోర్లి యంతలో
మెలఁకువ వన్నసే నుపశమించక క్రుళ్ళుచు లోన మించినన్
దలిపినిదచ్చుకొంచు నొకదిట్టతనాన దినాలు త్రోసి యిం
తలరితి నిన్నుఁజూచితి దురాసలు రోసితి క్షేమంబు చేసితిన్. 39

ఓర్పన భాగ్య మింతె యని యూరక నీసలు కెంతుఁగాక యా
నేర్పు లిఁకేమి యుల్లసపు నీవని నేనపు డెత్తి పెంచి యీ
డేర్పను, నేఁడు తాము రమియించి మగించను, తమ్ముఁ జూచి ని
ట్టూర్పులతో నిటుల్ కరఁగియుండఁగ నేనదియేల యింకిటన్. 40

నామీఁద౯ దయ యుంచుమయ్య యనుచు౯ మానంబుతో రాధికా
భామామరత్నము వక్కి లేలసిడి గోపాలుం గనుంగొంచు వీ
ణామాధుర్యకలస్వనంబు నోలంకిం దా సేద్యెఁ గన్నీటను౯
గోముంజన్నులు దొప్పఁదోఁగి వదన౯ లో వెక్కుచు౯ స్రుక్కుచు౯.

కాంతాళంబున రాగా, కాంతామణి రోదనంబు గాసిం [illegible]
కాంతుఁడు గుణవంతుఁడు నర, కాంతకుఁ దప్పు దలుకఁ దీర్చునని వడి లేవ౯. 42

ముకు చెవు లదరఁగ గోపము, [illegible] మున రోకవింత దోఁప స్రుక్కుచు రాధా
ముకురాస్య రాదు రాకని, మకరాంకునితండ్రి కనియె మతిమతి కినుక౯. 43

ఎనిమిదిరసములఁ గాంతల, నినుఁ ద్రెను పెండ్లియాడి యిఁక నొకరాదు వై
పెనుపొందు బోన్యగసమున, నను బుచ్చుకసేయ వచ్చివాఁడవె కృష్ణా.

నాతోడిది నీకేటికి; నాతో డిక బలుకరాదు; నాతోడిసఖుల్
నీరికి జాతికి పిలిగా, జాతురు నీతోడి చెలిమిఁ జేసిన వన్నా౯. 44

కరనుండి యాదవలసిన, యదియానలమాటలెల్ల నాదుము నాపై
నిదవలసిన నేరం బిదు, గడి దీరితి నాఁటిరాధ గాదిఁక మెలఁగ౯. 45

అని పరితులపయిం బొడము [illegible] సునం జెరుఁగుకినుకచేత నొకటిసేయం జేతఁ గాని వితంబున తెనికలంకలు వనంబునం దోలఁక తొందరపడి యొందును ద్రోవగానని కొందలపాటున వెనుకముందఱతోఁచక యన్నియుం జేసి తటస్థుని విధంబున నున్న పన్నిగావప్రియభామి వియోగానల్పకందర్ప హేతిఘాతంబుల నిలువునం గృశించి కలితకంకణయైన యాగను నప్పటప్పటికిఁ దలఁ ద్రిప్పుచుఁ దప్పక తనుఁజూచు నప్పడంతిఁ గటాక్షించి యించుకవిచారించి యిది యేకునియుం వలంపక తెగించియున్నది యెందు నపరమ్మికలం బడువారిమనంబు లాదంబడికలం గాని [illegible] ర వని వినయావరసంభాషణంబుల షోడశసహస్రరాజకన్యకామనోహరుం డిట్లనియె. 47

పడఁతిరో [illegible] నీకుఁ గలపొలిచివిచారము మాకు లేదె; నీ
యడుగుల ప్రాలి కొంతప్రియమైనఁ దుద న్వివరింతు నన్నచో
దాడిబడ నావఁ బెట్టితివి ద్రోహము చేసినవాఁడ గాను నా
చిడిముడి యెల్ల భిన్నపడు చేసెదఁ దాలిమి యూఁదొన్నాలెక౯.

మును బాల్యంబున నీవు ప్రోవనితతి౯ మోదంబుతో నన్నచో
నను నానావిధగంధమ్ముల౯ బొదువుచున్న౯ నీకటాక్షంబుచే

తన కాదా కడకొల్లఁగలె నది రాధా నాఁడు గోలెంతయుం
చను బండ్లంమును గాలియంచుఁ దగులంచున్ మాయ్యలం చందు చే.

క. వెనుకన్ దెలిసెను కంసుని, ప పని యది తెలియలేక బలి బిలంవన్
జనవలసె మథుర కవ్వల, వినకుందువె మాను యచట విడిచడినకథల్.

గీ. తల్లిదండ్రు లయ్యుఁ దారు గాకుండిరి, చెరలఁ దగిలి పెకలఁ దెరువులేక
వనుఁదలంచు దేవకిని వసుదేవుని, నగయవలదె దోషమా లతాంగి

ఉ. కట్టిడిసేఁతలు స్వైతలఁ గంసునితోడ దీకొనంచు నే
గుట్టువహించి రాజ్యమునకున్ బసు వానక వానితండ్రికిం
బట్టముఁగట్టి యాకుదురుపాటవునంతకు నిల్చి యుం ను
న్నట్టుల నిన్నుఁ జూడవలెనంచుఁ దలంచుక పైనమాసెడన్.

మ. సకియా! కంసునిఁ జంపినామని జరాసంధుండు రోసాన నూ
రక మామీదఁ జలంబుతో దిగి యహోరాత్రంబులంన్ గోటఁ జు
ట్టుక పోరాడు బలంబుతో మగలి పోటుంబంట్లతో డుల్లు నా
ఖకళాటానకుఁగాదె యీనడుమ నేఁ బార్వాతి డాఁగుండితిన్.

క. ఈడకువచ్చినఁ గాద యాడకునుంబోక మనము హాయిగ నెచటన్
కూడానుండుదుమో యని, వేడుకను సముద్రు నడిగి విను నేర్పొందయిన్.

గీ. వనధినడుమను ద్వారక యనగ నొక్క, పురముఁ గల్పించి యందు గాపురము గాఁగ
నచటివారల రప్పించి యిచటి కేను, పైన మెయ్యుంటి నింతలోపల సె వినుము.

శా. వాండ్లు న్వీండ్లు నునున్ బడంతి యనుచున్ వాత్రవ్వఁగా వించు దా
వింఢ్లమ్ముల్ శిశుపాలుఁ దందుకోని తీవిం పైకొనం దోడ వి
ల్కాండ్ల న్వాని జయించి రుక్మిణి నటుల్ వంశాభి మానంబుకై
పెండ్లాడన్వలసెం బయోజముఖి దప్పేనిన్ శమింపందగున్.

చ. ఇవతల నొక్క రాజు తనయింటను రత్నము దాచియుంచు నా
యవుదల నిందమోపఁ బరిహారముగా నొకజాడ వెంబడిన్
దవుల వనాంతరంబునను నన్నను మెచ్చి పురాణబుత్తపుం
గవుఁ డగురాముడాను తనకన్యను రత్నము నిచ్చె బల్మిచేన్,

క. అపు డారత్నముఁ దొలుతటి నృపునకు నిచ్చినఁ గుమారి నిచ్చె నతండున్
జపలాక్షి నిందపోకిన, యాపకీర్తికి వారిఁ బెండ్లియాడఁగవలసెన్.

తృతీయాశ్వాసము

గీ. గడచుదారుల నెక్కెక్కె గాదటోయి, నటు ప్రతిష్ఠుడుగాఁ బెండ్లియాడవలసె
నాకటే పిలువంగఁబోయిన నాకటేదప్పు, నిపుడటిమాఱ వివేకమై యెఱుఁగవలయు.

ఉ. చిరలోకం బరువారు లేరో? దయచేసినవారలు స్వల్పరో? కా
తరులంచు గ్రహించిపంచఁబోయిన నదే తప్పే? పదార్థంబురా
శిగన [illegible] మీపైఁ జాట్టుకొనలేని యాదీనత్వముం జూడ నే
మియుమాటాడఁ దగింగదే; మనిపించింపన్ లేక పెండ్లాడితిన్.

క. ఈలాగున నాక్కెక్కె తెఁ, జీలుంబలె దగులుకొనఁగఁ జేసెను దైవం
బేలా యెఱుఁగలేకనికన్, మేలోకమునందుఁ గలదె యిది నిజమానే.

ఉ. ఇదిగో చేసినపాప మీఫలంబులం దేమాత్రముం దప్పునం
బది వే లేల భవత్ప్రదంబులు దలంపన్ దౌర్భాగ్యుఁడం గాను సం
పదతోడన్ బలగంబుతోఁ బ్రతిభతో భాగ్యంబుతో నున్న నీ
మది కింపౌనని నీప్రతిష్ఠయని నమ్మి నమ్మితి న్నమ్మితిన్.

ఉ. ఏనటు గాక వారలపయిన్ దయగ్గొనవాఁడ నైన నో
మానిని! నిన్ను నింత బతిమాలఁగ నీ సహాయంబుఁ గాంచి యే
మేనియుఁ బల్కఁగాని దయ నింతటిమోహము నీకుగల్గినన్
నా వల నాదు పంబడిని మెచ్చిన నమ్మకయున్నలేటికిన్.

ఉ. అన్నియు నిందు నాకుఁగలయట్లు పదార్థపాలు మేలు నీ
కున్నదె? నీకుఁదాఁ దెలియదో? యవివేకపుఁజేఁత నూరు లే
కున్నది గాన నిన్నుఁబలెన్ నోడెద? లోకమువారలుంగ రే
కన్నుల కల్కి నీవు దయగల్గుట నీ దయ గల్గియుండుటల్.

క. అదిగాక యాఁడుదానికిఁ, గొదవ లిదన్ రాదు గానఁ గోదునగు నేనే
యదయుఁడ మహాపరాధిని; మదవతి యుక్తమైన పొందె మానఁగరాదే.

ఉ. అనిపల్కన్నవనీత రాధిక సరోజాక్షు న్నిరీక్షించి క్రి
మ్ముననిట్టూర్పు లడంచి గద్గదిక నేమి నాడఁగాఁబోయి యే
లని తా నీ తలయూఁచి రోయి, విను కృష్ణా! జీవనం బందు నే
మును గల్పించుచు నేఁ దెలింగితిమి సొంపుల్ గుల్కు నీపల్కులున్

క. వివిధముల నీ మోహాలు, దేవుల కథ కథలం గాఁగఁ దెలిపెద వాఁగా
జీవనవలె నన్ను ప్రజ్ఞకో, నీవేడుకో నాక యేమి నేరుపు చెపుమా.

క. నీ కెన్నివ్వ రడిగి రీతథ, లెన్నియు ; నికెన్నివరు కోడుక గీటు ..., మా
కున్నవి దయ లని యొక రను, కుకాన్న ; గీటక్కు ... ల ; నోయి మహాత్మా.

చ. పెదవిలు కానిచేఁ దనువు పేసరియున్న ; యాంగమీఁద నీ
యుదుకులమాట లేదిటికి నూరకయాడెదు కేస్తునంను ; మున్
బిడుగునఁబడ్డవారి కొరకఁగొని ... దు ... కావితన్
విడు విడు చాలు సెంతయవివేకము సేఁ డిటులయ్యె వేడుకన్.

గీ. మమ్ము హాస్యంబులాడక దానవేని, నాదవలనీవయటు కెల్ల ... దు మొఫ)
నేను విని తాళలే నని నూసమువను, చెవుల నంగుళులను గొన్ని కిరము వంప.

చ. ఇది కదియుంగ వేళ యని కృష్ణుఁడు పానుపు డిగ్గి రాధకా
మదవతిచెంతఁ జేరి మను మై పులకించి చెమర్ప కౌఁగిలిం
చుదుటునఁ దీసి కన్నుఁగవ నొక్కక ... తి కోపయున్న వం
చిది చలమేల కౌఁగిలిచె వినుసా దోకవిన్నవం బనన్.

క. ఒక చెవి మూసుక విన్నప, మొకచెవి విను మనినమాట యున్నయుగోవన్
ముకురాస్య వాదులాడక, మొక మొరఁగఁ జేసి కొంత మూడి వహించెన్.

ఉ. ఇప్పటి కింతె చాలునని యేమియునన్ వెనఁగాదఁగోక యా
కప్పురగందితో ననియెఁ గంజదళాక్షుఁడు కోపగించి యో
యొప్పులకుప్ప నీ విటుల నుందువె యుండిన నుందు మోమటుల్
త్రిప్పఁగ నేమి చేసితిని దిన్నఁగఁ గన్నులు విచ్చి చూడవే.

క. నీమనను రాకయుండిన, మోమైనం జూపరాద మోనంబట వే
మామిళ్ళ కాజ్ఞలైతే, కామిని గ్రుక్కిళ్ళ కాజ్ఞ గలదే యిందున్.

ఉ. కోమలి లోకమందు నొకకొన్నిదినాలకుఁగాద కామినుల్
కాముకులందు నిల్పుదురు కాంతలు పిన్నటనాఁటనుండియున్
గోముననుక్తి పెంచితివి కోరిక లుంచితి వాదరించి నే
మేము యెటులుంగఁ జేసి తిపు డివ్వఁడ నంతనిరాకరింపఁగన్.

చ. ఎఱుఁగనివాని నన్నుఁ జెలి మేటికిఁ జేసితి వాసఁగొల్పి నీ
సరసము నీవిలాసమును చాల మనంబున వాఁటె నిన్నుఁ గన్
మఱవఁగఁజాల నేఁ టితిమాలఁగఁజేసెద వేమిపోయె ని
న్నరగడెసేపు కూడిన కృతార్థుఁడ నాదుఁగదే తలోదరీ.

కలగాననుచు నీవు గ్రహముని శ్రీ కష్టించు పాపెందముం
దలియున్నిన్ని దివ్యదయాత్మ్యమున సింగేశీరముల్ చేసినా
బాలుకుం జాగుర ; బుగ్గగా నడువుమంచుం దిద్దుగోరాదఁటే ;
చెలి ! నీచిత్తము నాదుభాగ్య మింక నాజీవంబు రక్షింపవే. 77

కనికర ముంచకో, వినయగర్వదానవు కావో ; శ్రీవ మీ
తనువులనోడ రాదగదదానవు గావో ; పదంతి యింతలో
మనలను జూడలేక నడుమంగ్రపునాయ కుబాయచేసి గో
ప్పున నిను వంటినాడి శగఁడోసిరి నాతలపొప్పుకుండఁగన్. 78

చింతలరొప్పులు నీసొంపగు దివ్వెల నీనును దేటపల్కులన్
పలుసి మనంబు గొంత, గతిదీనుకలన్ జవిదాటి తేనియున్
బులుకులు శేమి నాతనువు పొవనయా ; నటవీదివాటకున్
ములం దను గాను నీమనమును ద్పాటఁ దీర్చద నోతలోదరీ. 79

అహామిక నన్నుదూటిన, తదాతహాచే నపుడు నీకు దయలేవనుచున్
బహువిధముల నిదురాడితి, నహాహా నాయంత వెలిల నందవ నీవున్. 80

కంతునిగంటు సెంది కనుగంటికిఁ బుట్టెఁడు నీరునించి యం
తంతకుఁ దల్లడించి ధృతి యుల్లలబాడఁగ నిర్పగించి యా
ద్యంతముగుల్ దలంచి చెలులాడుగోన దలవాంచి వాంఛచే
సొంతదిరాత్రిఁ బొందితినో యుంతక్రోంచితినో తలోదరీ ! 81

చెలి నిను బాసి యే నిదుర చెందమి సైప్ప తెలుంగుఁ గాక చేఁ
దలఁగుట మోమెలుంగు రుచిదప్పుట జిహ్వాగుణుంగ వొంటి సే
విలుచుట నీతలుంగుధువు నిన్నను నీమదిలోనిచింతయున్
దలఁచిన గుండెలోదిగులు ప్రవహించును ప్రాణనాయికా. 82

వలపురిమాటలన్ వినక నాతలిదండ్రుల నమ్మఁబోక పె
ద్దల తెలుపంగ మాఁకోనక ప్రదమునుం గొలువంగలేక నీ
చెలిమిదెయి భుక్తి ముక్తి యని చేరితి నింతటిదానపోట నేఁ
దలియక మోసపోతిఁ బరదేశినిఁ జేసితి వంగనామణీ. 83

తలచగను వగకు వగకావు, భావతో నూలుపద్యములు చెలి నీకై
యూదంటను రచియించితి ;. నీకగతి ; లో మెల్ల నినుఁగొనియాడున్

ఉ. జిత్తులకత్తె లిచ్చకముఁ జేయుచుఁ బ్రేపయి సానఁగొల్ప నీ
నత్తఱి నన్నియు న్మఱచి యంతికఁ దెచ్చితి ; భోంక నేల ; నా
దత్తిఁక నీవు చేపగను దండనఁజేసినఁ జేయఁజెల్లు ; నీ
చిత్తము నాదుభాగ్య మిఁకఁ జెప్పెడిదేమి కురంగలోచనా.

ఉ. ద్రోహినటంచు నేఁడుగద తోఁచెను ; ముందటి చిన్నసాఁటి సా
మోహముఁజూచియైన నను ముందుగఁ గైకొనరాద కోప మే
లే హరిణాక్షి ! నానడత లేగతినుండిన నుండెఁగాక ; యీ
దేహము నీయధీన ; మిదియెంచియుఁ గౌఁగిటఁ జేర్పరాదఁటే.

సీ. ననచూపకఫలించు పనసభూజముభంగి, సుదతిరో ! యను మేలం చూపినావు
పూచినంతనె కాచి పొల్పుమావిడిమాడ్కి, నెలఁతరో ! మది దయ నిలిపినావు
పూచి పిమ్మట రాలిపోవుపాటలిరీతిఁ, దరుణిరో ! కల్ప్రేమ దాఁచినావు
పూచి కాచి ఫలించు భూకల్పకమురీతి, మగువరో ! యిఁకనైన మనుపఁగలవు

గీ. నీకు నీయంతఁదోఁపని నెనరు ప్రేమ, బలుకువగలను నడతలఁ దెలుపవలెను
నిన్నువంటిది ననువంటినెవరువానిఁ, జలముసేయుట యిది పూర్వఫలము గాదె.

క. కలికి ! పలుకవె ; చిలుకల, కొలికి ! దయఁ జూడరాదె ; కోపం బేల ?
యలికీరంబుల కిదిగో, యళికను నాడెంద మెందు కలయించెదవే.

గీ. అన విడు నీదుపదములనైన వ్రాలి, వేడుకొనెఁడొయిద దయపుట్ట విన్నవించి
పదతి కాదేని హృదయతాపంబు దీఱ, నాన విడువుము నీయధరామృతంబు.

గీ. రమణి దాసరితప్పు దండమునఁ బోవు
నందు రందుకు నోఁచనై తిందువదన !
యింక దయనేలుదో భాగ్య మిఁకతో యనుచుఁ
దొలుతఁ దను దోడితెచ్చినచిలుకఁ జూచి

చ. కదక దయుండెదేమె చిలుకా ! మును నమ్మిక లీవొసంగఁగాఁ
దొడిఁబడి నమ్మి వచ్చితిని దోఁచినరీతిని విన్నవించితిన్
గసపట నేమిలేక ననుఁ గంతునిచేతికి నప్పగించె మీ
పడఁతుక, యేను గాదనుచుఁ బల్కదు ; నీవును నూరకుండెదే ?

చిలుకలకొలికికిఁ గలికికి, నలుకఁట పలుకదఁట చలములఁట నీవైన
బలుకువగఁ బలుకుకపురపు బలుకలొలుక వలపుఁ జిలుకఁ బలుకవె చిలుకా !

గీ. మరుఁడు గుడిగాఁగ నీపాదములు గొలిచి
చెవులఁ జొరఁ దోరపు చిలుక యూఁపలికి నేఁడు
నూఁదఁగ నిప్పుడు దారిందు పూవు పదును
బూను యిటులున్న పనికి వాఁడు … నీయు. 93

వ. అనిన రాధికాతిలకంబు తనపెంపుడు చిలుకం జేరంగ బిలిచి యిట్లనియె. 94

క. నీ కివ్వాలెఁ దను మనుపను, నా కివ్వడు నన్ను వేఁడఁ దనకు న్యాయమున్
బూనక నీసంబంధము, ప్రియము నీ వడుగ జేరవా యని గదుమున్.

వ. చిలుక యిట్లనియె.

క. నీ వనఁగా నతఁ డనఁగా, నీ కిది గా జాల; నెల్లగిరులం గిరుల్
నీ వెలుఁగు దాని డెల్లుఁగు, బోఁకే యనఁ గృష్ణు దలంక మొగమునఁ దోలఁకన్.

గీ. ఇంత పనిలేనిపనికి నీ కేల పెనగ, ననుచు మొదజాఱుసిగఁ గేల నదుముకొనుచుఁ
దగటుమప్పటి … టుగ ఘటించి లేచి తలయూఁచి రాధను జూచి పలికె.

ఉ. తీరని మోహతాపమున దీనతచే బతిమాలి చూచి నే
సారెకు నిన్ను నీ చెలిమి చాలును నీపని నీకు ముక్తి; నే
నూరకె బోయెదం గరుణ యుంచవె యుంచు యూఱడింపగా
నేరనివాఁడ నంచుఁ జెలి నీపని లెంచెద వింక మోదటన్.

చ. సొలయక యున్న దేశములు మాచితి నిందఱితోడ నేస్తముల్
వలిపితి నెంతయుచ్చటకుఁ జాలితి; నివ్విధము నిల్వవారెవ నీ
నిలుకడ మాట నీ కెనరు నీ నిశ్చయముఁ జాల నమ్మితిన్
జెలి! కలనైన నన్ను మఱచేవు సుమీ యని యెన్ని చెప్పినన్. 100

చ. కలంకుమిటారి నీవు కొలకొన్న పురంబును నీగృహంబు నీ
చెలులును నీవు నీసొలపుఁదెన్నులు నీ వగలున్ మనంబునన్
కలకొన గుండెజల్లుమను కొట్టికి దీఱనిపైన పూవు ముం
గల నిను జూడనా …! యవ్వఁగా పరదేశుల కేడవేడుకల్

ఉ. ఒక్కొక్క … నాఁటినివదల బల్లమునం దలపోసి యే
చిక్కులకైన నోర్చి దరిఁ జేరుదుఁగా యని చాల నమ్మితిన్
మక్కువలేనిచోట బతిమాలిన నామది కందుఁ; గాక యీ
తక్కువనేస్తమైన మితిదప్పిన వేసట గాదె యేరికిన్.

చ. పకపకనవ్వుచుం జెలఁగి పైకొనుచున్ రతులం బెనంగి పా
యక మనమున్న చంద మినుమంతయు నే మఱవంగఁజాల ; నెం
దుకుఁ బలుమాట ; లీతనువుతో నెఱనమ్మిన నామనంబుతో
నిఁక నొక కాంతతోఁ జెలిమియేమన సేయఁగలాఁడ మానినీ !

చ. పలుమరు నీకుఁ గాఁబడినపాటులు నీమనసే యెఱుంగు ; నీ
చలమును నీతృణీకృతియు జవ్వని నామనసే యెఱుంగు ; న
వ్వల నను వంటి మేలుఁగలవాని గడించుకొనంగలేవు ; నా
వలనను దూఱు లేదు ; సెలవా యిఁక నీమనసు ముద్దుగోమలీ

మ. పరుపై వచ్చితిఁ గాని నేరములు నాపైనుంచి కోపించు టే
నెఱుఁగ న్నామది చల్లఁజేసితివి యీ యిట్లేల ? యూరేల ? యె
వ్వరు నాకేల ? ఋణానుబంధములు గావా యన్నియు న్నేఁటితో
సరిగాఁబోలును బోయివచ్చెదఁ గటాక్షం బుంచుమీ రాధికా.

మ. అని పల్కన్ విని కల్కి యింతపలుక న్యాయ్యా యింతగా నేరమం
డిన లోచేతువె రాజకన్యకల ; నెంతేఁ జాలుఁ దల్పెల్లఁ బా
లనుచు న్నమ్మెడిగొల్లవారికడ ; నాహా నేము నీచేతులన్
గని నా ; మన్నియు నీకటాక్షమున నే కాదా ప్రవర్తించుటల్.

మ. నను నేఁ డెవ్వతెనంచుఁ జూచెదవు కృష్ణా నిన్నుఁ బోకుండ బ
ల్మిని బ్రార్థించెదనంచు నెంచితివొ యాలే యంతకుం జాలవే
యనుఁగుంబోటులయిండ్లకేఁగెదవొ భాగ్యంబాయెఁ బోపొమ్ము ప్రే
మను నేఁ జూచెద నిన్ను నన్నుఁ దగడే మాయూరిపూఁబోఁడులన్.

చ. తెగువల నమ్మలక్కలుం బతివ్రతలై నను దూఱువారు ; నే
నొగి వినుదాన ; నీవు కడనుండెడివాడవె ; నీవు వారునుం
దగవున మెచ్చ సేయుదును ; దప్పినఁ జూచెద ; నింటికెల్లనుం
బొగడికఁ దెత్తుగాదె ; యెటుపోయెద నిన్విడ నెన్నిభంగులన్.

చ. అనుచు బిరాన లేచి వనజాక్షునిదుప్పటికొంగుఁ బట్టి గొ
బ్బున నెటుపారిపోయెదవు పోదువుగా కవి శయ్యమీఁదికిన్
బెనఁగుచుఁ దీయ నొయ్యనఁ దమిన్ బిగికౌఁగిటిలోఁ గదించి రా
ధను నరఁగించె శౌరి తనుతాపము దీఱఁగఁ గోపమాఱఁగన్.

చ. చలమును గోపమీరసము జవ్వని కేడకు డాఁగిపోయెనో
తెలియదు కొంతసేపు తనదేహము తా నెఱుఁగంగలేక పై

పులకల నప్పటప్పటికిఁ బొంగుచు నిక్కువలంటు సోలుచున్
బలుకక యూరకుండె నలమాధవుఁ గౌఁగిట రాధ వేడుకన్. 110

క. చెలువ యఁట రాధ ; కృష్ణుఁడు, చెలువుండఁట ; చిన్ననాఁటి చెలిమఁట ; యుక్తై
కలసినవారఁట ; వారల, మిలుకువలకుఁ దగు నీ మట్టు గొరలం గలవే. 111

మ. కొమరుం బ్రాయపుఁ జిన్నిచన్నుఁగవ ముద్దుల్ నొక్కి గోరాడి కం
ఠమునం గేలు గదించి యిక్కువలు గోటన్ మీటి చెమ్మోవి తేఁ
నెమటల్ గ్రాలఁగఁ గౌఁగిలించి పదలింపన్ జొక్కి తా సంతయున్
దమి రాధామధురాధరాధరసుధాధారల్ చవిం గ్రోలుచున్. 112

ఉ. చిక్కితి బంచు రాధ యొకచే మరికంఠము గౌఁగిలించి తా
నక్కున గ్రాలి చూచుకము లంటుచు నించుక పోడిసేయుచుం
జక్కరమోవి యాని నిలుపాలక కప్పురమోడ్చి సోలుచుం
జిక్కటిపిదె మందుకొని ముద్దుల నొద్దిక మాటలాడుచున్. 113

నిరోష్ఠ్యమత్తేభవృత్తము.

గిలిగింత స్సగి కాంత కాంతకృతసంకేతజ్ఞయై యుక్తిఁ జం
చలతాటంకరథాంగగండయుగయై సత్యాంకితేలాంతయై
చెలరేఁగన్ గదిన స్తనాద్రివఖని శ్రీపాదరంగాఢియై
గళనాదాంగదఘంటికాకలకలాక్రాంతాంగసేవాగతిన్. 114

చ. గళరవ ముప్పతిల్ల బిగికౌఁగిటఁ జన్నులు పిక్కటిల్ల నం
దెలరిన మోవిపొల్ల గడిదేరిన వాతెఱ గ్రక్కతిల్ల మే
ఖలరొవ తారసిల్లఁ దలకస్రోన లించుక సొమ్మసిల్ల నా
ర్పులు వడిసంఘటిల్లఁ దమిఁ బొంగి లతాంగి చెలంగి పైకొనన్. 115

ఉ. అంత రతాంతమందుఁ గమలాక్షుఁడు రాధకమోముఁ జూచి యో
వింత లిఁకేమి తెల్ప శ్రీ వేడుకలోఁ బదివేలు వేదుక లం
తెంత ఘటింపనేర్చితి వహా సెబహాసు ధవుగా వె నీవు నీ
వింతవనెందున్న బ్రమయింతువె కృష్ణుని లోపలెన్నఁగన్. 116

ఉ. కోమలి యెంత నీవు పయికొన్నను మున్నొక తేనియామ్రకో
నామిక చేత నేరతుల యంద మెఱుంగక యొల్లఁ ఇంటి నేఁ
డేమని విన్నవింతుఁ దను విల్లను బాణము మాఱియీబుజం
[illegible] గని దనిఁకట నన్ను వేడుకన్. 11

క. అన విని రాధిక కృష్ణునిఁ, గనుఁగొని యానవ్వుమోము కళగల చెక్కుల్
నను మోవియుఁ దెలిగన్నులు, గొనబునఁ బలుమారు ముద్దుగొనుచు న్నగుచున్.

ఉ. తేరనినిద్రమంపు దగదీఱనియూర్పుల పెంపు పచ్చికా
టూఱనిమోవికెంపు చెమటూఱనిచెక్కులసొంపు జాఱియుఁ
జాఱనిపైఁటలోనిబిగిచన్నుల క్రొన్నెలవంకగుంపు చె
న్నార నొయారముల్ గులుక నచ్చెలి యప్పడకిల్లు వెల్వడన్

క. అనదగ నెఱిఁగి యెఱుఁగని, దానివలెనె యాయశోద తా నందఁ దనుం
దానయి వందుం దడిగినఁ, బోనీ మునకేమి యనుచుఁ బొలఁతుక నవ్వెన్, 1

క. ఈరీతిఁ గొన్నిదినములు, శూరిమితో రాధ వగలకున్ లోనై యా
శౌరి వసియించి యొకనాఁ, డారమణికి సమ్మతిల్ల నాడె సంముఖుఁడై.

గీ. పదిదినములకు మఱలివచ్చెదనటంచుఁ, దల్లిదండ్రులతోఁ దెల్పి యెల్లచెలులఁ
బూర్వసఖులను బ్రియమునఁ బుజ్జగించి, రాధతోఁగూడ వెడలె నమ్మాధవుండు.

చ. రథముపయి న్వసించి కవిరాజులు రాజులు శస్త్రకాండ్రు వే
విధముల వెంటరా నమితవేగముతో నతివైభవంబుతో
నధికముదంబుతోఁ దలఁచినప్పుడె ద్వారక కేఁగుదెంచె దక్
రథగజవాజివీరభటనాథు లెదుర్కొనఁగా మహోన్నతిన్. 1

ఉ. ఇట్లు పురంబుఁ జేరునెడ నేమని తెల్పుదుఁ దోరణాల మే
లొక్కట్లను మంచెలన్ బురుజుల న్విడిదేరులఁ జప్పరాలయా
రొక్కట్ల జవాదివాసనలు ఘుమ్మన బంగరు మెదలన్ జెలంల్
పాట్లముగా సుమంబులను బోయఁగ నబ్బుర మయ్యె రాధకున్. 1

మ. హరిఁజూడన్ బుగిస్మిల్ల ఘల్లుమనె; నాహా రాధ మాకిడ దా
పురమై యచ్చెనటంచు రుక్మిణి మొదల్ పూఁబోఁడు లేమేమొ యెం
చిరి; శ్రీకృష్ణుఁడు పూర్వపక్షములఁ దా సిద్ధాంతముల్ చేయ నే
ర్పరిగానక సరిమిద్దెలోన నిడెఁ బూర్వస్నేహయౌ రాధికన్. 1

మ. పయిపై రుక్మిణిసత్యభామల రమింపంగాఁ బదార్వేలుక
న్నియలం గూడఁగ నిర్వికారుఁ డనిన న్నిర్మోహియౌ నిర్జితేం
ద్రియుఁ డౌనన్నను దాళియుండె వెనుక; న్నిక్కంబుగా రాధపై
దయవాఁడై యపుడున్న దిన్నెలు వృథార్థత్వంబు లయ్యెం గదున్.

ఉ. చేకొని మంత్రులం గడిగెను సీమగాచక్షత ; భాగ్యభద్రము
శ్రీకరుం గుమార్కులయుం గడ్డిపె ; విద్యలఁ బెద్దగనంబులన్ గుల
స్త్రీకుళకంబులం దడిరయోఁ ; జిక్కు లిఁ కేమున రాధతోడిదే
లోకము గాఁగ నుండె నిఁక లోకులు కానుకుఁ దంచు నెంచరే.

చ. కన విధరాల జక్కవలకై వడి రాధయు మాధవుం డిటుల్
దవులుకయుండఁగాఁ దమరు తాళక రుక్మిణి సత్యభామ జాం
బవతియు మిత్రవిందయును భద్ర సుదంతి కళిందజాతయున్
రవరవ నాడుకొంచు నొకరాతిరి లక్షణయింటి కేఁగినన్. 128

చ. పడఁతుక మ్రొక్కి వారికి సపర్యలు సేయుచుఁ దాను వారు నొ
క్కెడ వసియించి నెచ్చెలుల నెవ్వరి నుండఁగనీక యోజనల్
నడుపుచు నీరునం దగుచు నల్వురు నాలుగుమాటలాడఁగా
నుడుకుచు సత్యభామ యింయోష్ఠ్ల రుక్మిణితోడ నిట్లనెన్. 129

గీ. నన్ను గయ్యాళి యందు రిక్కన్నె లెల్లఁ, దలియవినవక్క పట్టపుదేవి వీవు
పేర్మి నీతోడి సాటిగాఁ బెనఁగఁ జెల్లి, దానవారాతి పారిజాతంబుకొఱకు. 130

ఉ. ఎన్నఁటికైన వానిచను విచ్చితె నమ్మకె కృష్ణ కృష్ణ యా
యున్నది నాలలోన దయయుంచినవానికి తానఁ బెద్దకున్
బిన్నకుఁ గాకయుండ నడపించును ; చేకొడి బాపలంటిమా
రున్న వశంబుగాదు నిజ మించుక లేదు తలంచిచూచినన్. 131

ఉ. ఇంచుక రాధనుద్ది మనుపే విని వేఁడిరి ; వారు వీరుఁ గ
ల్పించిరటంచు నో రదిమి లేదని బొంకెను నాఁడు ; నాఁడె యీ
ట్లించుక యొద్దికైన మన మింతకు రా వడపింతుమే యిఁకం
గొంచెములోన దానిపయిఁ గూరిమి తప్పునె ? తప్పె యోజనల్.

వ. అనిన జాంబవతి సత్యభామ కిట్లనియె. 133

ఉ. ఎందుకుఁ దప్పె యోజనలు కృష్ణునితంట లెటెంగి దానిపై
నిందఘటింప నేయుగును నేఁడవుఁ గా దనువారు లేరుగా
కందఱుఁ గారటంచు నిపు డక్కట రాధిక మేలుగల్గెనా
యందె రమింపఁగావలె సహర్నిశముం బనియేమి యేరికిన్. 134

వ. అనిన మిత్రవింద జాంబవతితో నిట్లనియె. 135

ఉ. ఎవ్వరికిం బనేమి యని యేటికిఁ బల్కెదు నేఁడు నీవు నే
మెవ్వరమంచు నుల్కితి; మొకించుక నేర్పుల నాటపాటల
న్నవ్వుల లోనుజేయవలె నాఁటికి నాఁటికి గాక రచ్చలన్
రవ్వలఁ బెట్టినన్ మనసు రంజిల జేయునె యెట్టివారికిన్.

వ. అనిన భద్ర మిత్రవిందతో నిట్లనియె.

ఉ. రచ్చల రవ్వలన్ మనసు రంజిలదంటివి; రాధ కేమిట
న్వచ్చెఁ బ్రతిష్ఠ నేఁడు; మగవా మనమందఱ మొక్కమాటగాఁ
గచ్చెగ శౌరితోడఁ బలుకన్వలె రాధకు మాకుఁ గూడు నే
విచ్చలు మేము గావలెనొ నీ కది కావలెనో యటంచుఁ జెకన్.

వ. అనిన సుదంత భద్రతో నిట్లనియె.

చ. అదివలె మేముగావలెనొ యంచు చిపు డాడిన దాని మానునే;
యదివలె మీరుఁగావలె నటంచను; నింకొక తీర్పు దెల్పెదన్;
పదటము లేక నందఱముఁ బద్మదళాక్షునితోడఁ బోక నేఁ
డిది మొదలుం దగించినవహిన్ సమయంబు ఘటింపఁగావలెన్.

వ. అనినఁ గాళింది సుదంతతో నిట్లనియె.

చ. సమయము సేయఁ గృష్ణునకు సాగకపోయిన దేమి; యందుచే
నమరఁగ రాధ కేమి కొదువయ్యెను; చిన్నటనాఁటనుండియున్
దమి తలకెక్కియున్న దయ దప్పదె నేర్చితిమేని మందుమం
త్రములను బూని వానికిని దానికి భేదము సేయఁగాఁదగున్.

వ. అనిన లక్షణ కాళిందితో నిట్లనియె.

ఉ. మందును మంత్రమంచనెదు మంత్రము లిప్పుడు పాటిదప్పె; నీ
యందఱు మెచ్చ నే నొక యుపాయముఁ జెప్పెద రాధ చెంతకే
పొందుగఁ జెప్పిపంపుదము "బుద్ధిని పెద్దవు నీవు, నీకు మా
కెందుకు వాదు నీవె తగ నెంచుక దిట్టము సేయు" మంచు నేఁగిన్.

వ. అనిన రుక్మిణీరమణీశిరోమణియ క్కామినీమణులం గనుంగొని నవ్వుచు నిట్లనియె.

ఉ. నిందలు సేయ నెందుకుఁ దృణీకృతి యెందుకు మించవాదఁగా
నెందుకుఁ గాదు కూడ దన నెందుకు మోడిపహించి యుండఁగా
నెందుకు మందు మంత్ర మన నెందుకు దైన్యముతోడ వేఁడుకో
నెందుకు సేవచింతు నొకయుక్కువ యుంచుక విందు సేనియున్.

మ. మనోభోగంబుల నేమితక్కువలుగా మన్నించె నే నేశుఁడై
నను మాటాడఁడొ బుజ్జగింపఁడొ రతిన్ మల్లాడుచుం దృప్తిగాఁ
దనువుల్ సౌఖ్యము నొందఁజేయఁడొ మహాతాత్పర్య చిత్తంబునన్
మనలోనన్ మనవారె యీర్ష్యలు వహింపన్ వారికే నేరముల్.

సీ. ఒకనిసొమ్మేమి వేఱొక్కనిసొమ్మేమి, చక్కెర కమరునే చిక్కఁదనము
లోపలం గననేమి తాఁ గనుంగొననేమి, వెన్నెల పూనునే విన్నఁదనము
అంత గ్రక్కొననేమి యింత గ్రక్కొననేమి, యమృతాన కబ్బునే యల్పతనము
చెంత నుండిననేమి చేత నుండిననేమి, విరిబంతి కబ్బునే వెగటుఁదనము

గీ. ఒకతె చవిఁగొన్న లేదె మాధురిని బపి, నలుగురును జూడ లేదె నవ్వులకుఁ దెలివి
మాట యొకమాటు విన్నఁ జాల్ మనకు తృప్తి, శౌరికడ నుండనను లేదె సంతసంబు. 147

మ. వినుఁ డేవేళను గష్టఁ జేనగరికిన్ వెంచేసెఁ దా నెవ్వతెం
గని మాటాడెను వార లప్పటికిఁ బల్కన్ మేర సర్వజ్ఞుఁడౌ
ఘనుఁ డేలా పరిహాస్యముల్ నడపు నింకన్ మానుఁ డీవార్తలా
య్యన నారాధ యొకింత విన్న మనకే యౌఁ జిన్నపో హీనముల్.

చ. అన నిది యుక్తమంచు నపు డందఱు సమ్మతిఁ జేసికొంచు మె
ల్లన తమయిండ్ల కేఁగి యొకలాగున నుండిరి వారిమాటలే
యొవరికిఁ బొంచు లుండి విని యొద్దికఁ దెంపుడు చిల్క గ్రక్కునన్
దనకు వచింప, రాధ విని తా నది శౌరికిఁ దెల్పఁ గల్పనన్. 149

క. ఈనుడువు లిపుడు వింటివె, యానడుమను నీవు చిలుక నంపిననాఁడే
నానావిధముల నడిగిరి; మానవతీ ! నీదురాక మహి నల్పంబే. 150

వ. అనిన రాధికావధూతిలకం బతిముదంబునఁ గృష్ణునితో నిట్లనియె.

సీ. పల్లెతావులనున్న గొల్లదానిని దెచ్చి, నిధిరత్నములయందు నిలిపినావు
చెలఁగి రాధామాధవుల చెల్మి హా యన, బిరుదైన కీర్తిఁ గల్పించినావు
ప్రౌఢలైన కిరీటపతులకన్యల మాని, నన్నుఁ బ్రాణపదముగా నడపినావు
సకలవిద్యారహస్యము తెలుంగఁగఁ జేసి, దేహ మానంద మొందించినావు

గీ. నేఁడు నాపాలిదైవంబు నీవె యనినఁ, జాల దీమాట నామహోత్సాహమునకు
నెంతసంతోషపడెదనో యెఱుకలేదు, మొదటి కిటు చేయు సర్వజ్ఞమూర్తి వీవు 151

గీ. ఒకటఁ గొఱలియు లేక నే నున్నదాన, నైన నావిన్నపం బిపు డాదరింపు
నీదుపట్టపుదేవులు నేను నీవు, బంతిభుజియింపవలె రేపు సంతసమున. 153

చ. అని మఱునాఁడు వారికిఁ బ్రియంబుగ సమ్మతిగాఁగ శౌరిచే
తనె పిలిపించి వారలును దానును గృష్ణునిఁగూడి బంతులై
యనువుగఁ బ్రంచభక్ష్యపరమాన్నములన్ జవు లెంచికొంచు భో
జన మొనరించి ధౌతకరసారసలై ముదమంది రందఱున్. 154

మ. నవరత్నస్థగితంపుసొమ్ములను నానాగంధపుష్పాదుల
న్నవరంగత్క నకాంబరంబులను గాంత ల్వింతలై చేరి చు
ట్లు వసింపం గొలువున్నమాధవుని దండ న్నిల్చి యా రాధ మ
క్కువతోఁ బల్కెను గప్పురంపునునుబల్కుల్ దళ్కులం జిల్కఁగన్.

మ. పొలుపౌ రుక్మిణిసత్యభామలకు నీపూఁబోండ్ల కాయున్నక
న్నెలకు న్నేఁ జెలికత్తెనై తెలిపెదన్ వీరల్ భవత్స్త్రీలకై
కలహం బందఁగనేల ? పంచి వరుసల్ గల్పించి గోపాల వీ
రలకున్ దిట్టము చేసి చేసెదను మాధ్యస్థంబు నే నిర్యోషన్. 156

చ. ఒకనెల కొక్కమేర వినుఁ డున్నదినంబులలోఁ బదాఱువే
లకును బదాఱునాళ్ళు ; లవల న్మతి యార్గురి కాఱునాళ్లు నీ
కొక్కటిగ లక్షణాదులకు నొప్పగు ; సత్యకు రెండునాళ్లు ; నం
దుకు నొక హెచ్చు రుక్మిణికిఁ దోఁచినచో దయ నిల్పు వె త్రికిన్. 157

గీ. అనుచు నోయక్కలార నే నంటి ననుచుఁ, గోప మంతకుఁ డీమేర కొదువగాదు
సమ్మతిలుఁ డంచు సతులమొగమ్ముఁ జూచి, హరికి మొదలుగ రాధ యందఱకు మ్రొక్కె

క. కూర్చుండు మనుచు రాధం, గూర్చి పడంతుకలు మెచ్చుకొనుచుం బ్రియమున్
గూర్చిపలుకంగఁ గృష్ణుఁడుఁ, గూర్చుండఁగ విడిరొ నవ్వుకొనుచుం జెంతన్. 159

ఉ. అంతట వారి వారిని గృహంబులకున్ సెలవిచ్చి రాధికా
కాంతను గృష్ణదేవుఁడు తగనే గరఁగించి చెలంగి వింతకున్
వింతలుగాఁ దమిన్ వరుసమెంబడి నందఱియిండ్లకేఁగి యా
త్యంతవిలాసమార్గముల దక్షిణనాయకుఁ డయ్యె నున్నతిన్. 160

క. విను రాధామాధవకృతి, మనమున నిడి వినినఁ జదివి మఱి వ్రాసిన మె
చ్చిన యాధన్యాత్ములకున్, వనజాక్షుఁ డొసంగు సకలవైభవము దయన్. 161

గీ. అనుచు శుకయోగి తెలుప నజ్జనకవిభుఁడు
కృష్ణుఁడును రాధయును గాక యుఁకను గలరె
దైవము లటంచు వారలె ధ్యానమునను
దలఁచి మ్రొక్కెను శుకయోగిఁ గొలిచియుండె. 162

ఉ. కృష్ణయమంత్రిపుత్త్రి! సుకవీంద్రముఖాంబుజకంజమిత్ర! శ్రీ
కృష్ణపదాబ్జసంతతవశీకృతచిత్త! వదీనచిత్తజా!
జిష్ణుసమానభోగ! గుణచిత్రవిశేష! గభీరసాగరా!
వైష్ణవసమ్మతప్రకటవస్తువిచారణ! మంత్రివారణా! 163

క. చతురతరవచనరచనా, చతురానన! కవినిధాన! సంతతదానా!
మితభాషణ! హితపోషణ!, మతితోషణగుణధురీణ! మాన్యవిహారణా! 164

మాలిని. మగదలకులధీరా! మానినీచిత్తచోరా!
యగణితగుణహారా! యర్థిరాధాకుమారా!
నిగమవిధివిహారా! నిత్యసౌఖ్యానుసారా!
సగరభవగభీరా! చారుశృంగారవీరా!

గద్య. ఇది శ్రీమద్వేణుగోపాల వరప్రసాదలబ్ధ శృంగార కవిత్వవైభవ
ఇలిదిండ్ల తిరువేంగళార్యతనూభవ విద్వజ్జనవిధేయ వేంకట
పతినామధేయ ప్రణీతంబైన రాధామాధవ సంవా
దంబను మహాప్రబంధంబునందుఁ సర్వంబును
తృతీయాశ్వాసము.
సంపూర్ణము.

పోతులూరి వీర బ్రహ్మముగారి జీవితము

'భారతాధ్యాత్మిక ప్రభా భాగ్యమెక్క భరతజాతికి గాక యెవ్వరికి గలదు'

అయ్యలారా! విశ్వప్రపంచైక విజ్ఞానఫలదాయిని, వేదకల్పకమున కాలవాలము, సంకల్పమాత్రమున జగన్నిర్మాణ మొనర్పదక్షులగు తపోధనుల కాస్పదము, సత్యగతాదిదిదృక్షాదీక్షితులైన హరిశ్చంద్రాదు లేలిన పవనభూమి, పరశురామ, ద్రోణ, పాండవేయాది వీరులంగన్న వీరమాత శంకరాది మతాచార్యులకు పుట్టినిల్లు. భువనైకపావని యను ఖ్యాతి నందిన భరతఖండంబున నెందరో మహాత్ములు పుట్టి గిట్టుచున్నారు. మీరు గాంధీమహాత్ముడు తిలక్ మొదలగువారి నెందరినో చూచుచున్నారు. రామకృష్ణ పరమహంసాదులను విని యున్నారు. రామదాసాదుల జీవితములనుజదివియున్నారు వారందరిని మితిమీరిన భూతభవిష్యద్వర్తమానవేది, అద్వైతసమాంబునిధి, పశ్చాత్ వేదాంతి గృహస్థాశ్రమములో వుండి పరతత్వమెఱింగిన బ్రహ్మవేత్త అతని కాలజ్ఞానవచనమునుజూచి వేదాంగవేత్తలు విభ్రాంతులైనారు. తత్వజ్ఞాన వైదుషి, గృహస్థాశ్రమమందుండియే నిత్యశుద్ధిగా నెఱపిన వైష్ణవ సంపత్తి, యోగీంద్రులు తలక్రిందు లగుట జూపిన మహత్త్వము, వేనోళ్ళ పొగడని వేదాంతులే లేరు. అమ్మహనీయుని నిప్పటి నెఱింగిన వారు వేళ్ళమీద లెక్క పెట్టదగినట్లుగా నున్నారు. అతడే పోతులూరి వీరబ్రహ్మపరమయోగి ఆ తత్త్వవేత్తజీవితచారిత్రము జనసామాన్యమునకు సుబోధకమగునటుల సులభశైలిలో యించుమించు 200 పుటలలో సమకూర్చి ప్రచురించినాము. దానింజదివినవాడే ధన్యుడు నేడే చదువ యత్నింపుడు. దానివలన నీవాంఛ ఫలితము మున్ముందు తెలియగలదు.

వెల రు **1-0-0**

పొందుగఁ బ్రొద్దుపోకలకుఁ బూనితి వేనియు మేము నేరమా
యందఱవంటిముచ్చటలు నాటలు పాటలు నోటిమాటలున్. 42

క. చిన్నప్పుడె యెడఁబాయక, కన్నుల నిన్నెపుడుఁ జూడఁగలిగుండును నేఁ
డెన్నంగ నీదుసమ్ముఖము, క్రొన్నెలపాడు పద్యొ గగనకుసుమం బయ్యెన్ 43

చ. అగమరలేక నీకొఱకు నల్లికబిల్లికగా వసింతు మి
ద్దఱ మపు డెవ్వరున్ మనలఁ దాఁకి తలంపరు నేఁడు వింటివో
మఱి వినలేదొ యీజనులమాటలు వాదల నాడ నాడ నీ
పరువులు చూచి నాపయిని పాపముఁ గట్టిరి కేమి తెల్పుదున్. 44

క. మచ్చరమున నొకరనుకొన, నొచ్చెము నాయందుఁ గలదె యొకనాఁడైనన్
ముచ్చటగా నినుఁ గౌఁగిఁట, గ్రుచ్చితినో లేనిచోరవకుం జొచ్చితినో 45

క. నే నిందుకొఱకె నవ్వన, వానోడుదు వట్టినింద లందితి నయ్యో
యైన గిఁక నాయె నందుకె, పూనుద మందఱుఁ గన్ను పొడిచినరీతిన్. 46

క. నామనసులోనికోరికి, నీముజనంబులె విజంబు చేసిరి మన కీ
నీమం బెందుల కీపఱ, కేమాయెను గొదవ లోకు లిటులాడుటచేన్. 47

సీ. చూడనేర్చిననాఁడె సొలపుగా మునుమున్నె, చేరంగ ననుఁ గటాక్షించినావు
నవ్వనేర్చిననాఁడె ననుపుగాఁ దొలుదొల్త, నాతోడ వగగుల్క నవ్వినావు
పల్కనేర్చిననాఁడె భావంబుగా ముందు, నత్త త్త రమ్మని యాడినావు
నడవనేర్చిననాఁడె నమ్మికగాఁ దొల్త, దొడరి చేపట్టి కాల్ద్రొక్కినావు
నాఁడు సేయనియోజన నేఁడు గలదె మఱఁదు దైవంబు సాక్షులు మనమనములు
విను సదాచారనిరతులు విబుధులైన, ఘనులు తారాశశాంకులు గారె మనకు. 48

చ. అన విని రామ రాము యిటు లాడఁగఁ జెల్లునె నీకుఁగాక నా
మన సరయందలంచితివొ మక్కువతోఁ గరుణించి నీవు పెం
చినతను వింత నీ వగడు సేసిన కాదనువార లెవ్వరిం
దున కొడిగట్టినన్ వెనక దోసము గాదఁటె రాధికామణీ. 49

క. నీతోడఁ జర్చసేయఁగ, బోతే నామనను కొకటి పాడమినఁ బోడమున్
నీతోడఁ బలుకరాదికఁ, వాతప్పితి మొదలఁ బడుచువాఁడను నేనున్. 50

క. అని విలుగ నాడి యంతనె, తవసంగడికాండ్రు పిలువ, దానాపలుకుల్
విని హో యని తొలఁగిచ్చుచు, వనజాక్షుఁడు వెడలె మరల వచ్చెద ననుచున్.